

Miljödepartementet
Miljöprövningsenheten

Rapport om hur Sverige genomför Århuskonventionen

1. Lämna kortfattad information om arbetet med att ta fram rapporten, om vilka myndigheter som har deltagit i arbetet och/eller på annat sätt bidragit till rapporten, om hur allmänheten har beretts möjlighet att delta i arbetet och vilken hänsyn som har tagits till allmänhetens synpunkter

Rapporten har tagits fram av Miljödepartementet i samarbete med berörda departement inom Regeringskansliet. Allmänhetens synpunkter har varit en viktig del i arbetet. Ett förslag till rapport publicerades på regeringens webbplats i mars 2021 där allmänheten kunde lämna synpunkter. Förslaget har även remissbehandlats och därigenom har ett stort antal myndigheter och organisationer beretts möjlighet att komma in med synpunkter. Inkomna synpunkter har föranlett uppdateringar, kompletteringar och justeringar av rapporten. Inaktuella, gamla och överflödiga uppgifter har strukits. För remissynpunkter och bemötande av dessa, se avsnitt 39.

2. Redogör för eventuella särskilda omständigheter som är relevanta för förståelsen av rapporten, exempelvis om det finns en federal och/eller decentraliserad beslutsprocess, om konventionen har direkt effekt eller om det finns finansiella restriktioner som har inneburit betydande problem när konventionens bestämmelser har genomförts (frivilligt)

Internationella konventioner har inte direkt effekt utan måste införlivas i svensk rätt för att bli tillämpliga. Genom att ratificera en konvention blir Sverige dock folkrättsligt bunden av konventionen och nationella bestämmelser kan tolkas konventionsenligt. De rättigheter som Århuskonventionen ger allmänheten var i stor utsträckning redan garanterade i svensk rätt när Sverige ratificerade konventionen och blev part

till den 2005, efter att riksdagen godkänt tillträdet och beslutat om vissa lagstiftningsåtgärder som ansågs nödvändiga för att konventionens bestämmelser skulle få bindande verkan utöver de rent folkrättsliga (prop. 2004/05:65, bet. 2004/05:MJU11, rskr. 2004/05:193). Eftersom det svenska myndighetsbegreppet delvis skiljer sig från konventionens infördes t.ex. lagen (2005:181) om miljöinformation hos vissa enskilda organ. Lagen kompletterar den grundlagsfästa offentlighetsprincipen om allmänhetens rätt att ta del av handlingar som finns hos myndigheter och garanterar att allmänheten har tillgång även till miljöinformation som finns hos sådana enskilda organ som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter, men som inte omfattas av offentlighetsprincipen. Vidare ändrades sekretesslagen (1980:100) bl.a. på så sätt att en ny sekretessbrytande bestämmelse infördes för uppgifter om utsläpp i miljön. Sekretesslagen har numera ersatts av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Även konventionens bestämmelser om miljöorganisationers överklaganderätt föranledde åtgärder.

Svenska myndigheters agerande granskas av Riksdagens ombudsmän (JO, www.jo.se) och Justitiekanslern (JK, www.jk.se) på eget initiativ eller efter anmälan, t.ex. från allmänheten. JO utövar på riksdagens vägnar tillsyn över tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra författningar. Tillsynen omfattar såväl domstolar och andra myndigheter som de anställda befattningshavarna. Utgångspunkten för verksamheten är den enskildes intresse av att bli föremål för en lagenlig och även i övrigt korrekt behandling från myndigheternas sida. JO-ämbetet är en del av det konstitutionella skyddet för den enskildes grundläggande fri- och rättigheter. Även JK utövar tillsyn över myndigheter och deras tjänstemän för att kontrollera att lagar och andra författningar följs. Tillsynen är främst inriktad på att upptäcka systematiska fel i den offentliga verksamheten. Både JO och JK har rätt att som särskilda åklagare väcka åtal mot offentligt anställda för brott i tjänsten. JO och JK kan dock inte ålägga en myndighet att agera. Deras beslut följs dock regelmässigt av myndigheterna.

När lagar och förordningar som kan påverka miljön ses över görs regelmässigt en bedömning av om det finns ytterligare möjligheter att förbättra genomförandet av konventionen.

3. Artikel 3, Allmänna bestämmelser

Lista lagar och andra åtgärder som genomför de allmänna bestämmelserna i artikel 3, punkterna 2, 3, 4, 7 och 8

Beskriv särskilt hur dessa punkter har genomförts. Beskriv särskilt:

(a) När det gäller punkten 2 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att tjänstemän och myndigheter hjälper till och ger den vägledning som krävs;

Förvaltningslagen (2017:900) innehåller grundläggande krav som måste eftersträvas i all verksamhet när det gäller myndigheternas kontakter med och bemötande av enskilda samt i fråga om nåbarhet och tillgänglighet. I 6 § första stycket förvaltningslagen anges att en myndighet ska se till att kontakterna med enskilda blir smidiga och enkla. I andra stycket samma paragraf anges att myndigheten ska lämna den enskilde sådan hjälp att han eller hon kan ta till vara sina intressen. Hjälpen ska ges i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet. Den ska ges utan onödigt dröjsmål. Av 7 § förvaltningslagen framgår bl.a. att en myndighet ska vara tillgänglig för kontakter med enskilda och informera allmänheten om hur och när sådana kan tas.

Alla myndigheter är skyldiga enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service att se till att den digitala service som tillhandahålls av en offentlig aktör uppfyller lagens krav på tillgänglighet, tillgänglighetsredogörelse och rätten att begära tillgängliga versioner av innehåll som aktören åberopat undantag för.

(b) När det gäller punkten 3 – åtgärder som har vidtagits för att främja utbildning och medvetenhet i miljöfrågor;

Arbete med att främja utbildning och medvetenhet i miljöfrågor pågår både inom skolväsendet och i andra sammanhang. Hos myndigheter och enskilda organ finns omfattande mängder information och det pågår ett kontinuerligt arbete med att informera om miljöfrågor, bl.a. genom miljöinformation på internet, se under artikel 5.

Inom ramen för Sveriges arbete med Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling arbetar Skolverket specifikt med mål 4, god utbildning för alla. Skolinspektionen har även påbörjat en granskning som syftar till att ta reda på med vilken kvalitet skolorna arbetar för att lärande för hållbar utveckling ska präglade utbildningen i sin helhet. Granskningen är nu pausad på grund av covid-19.

Enligt läroplanen för förskolan ska var och en som verkar inom förskolan främja respekten för vår gemensamma miljö och förskolan ska lägga stor vikt vid miljö- och naturvårdsfrågor. Ett ekologiskt förhållningssätt och en positiv framtidstro ska prägla förskolans verksamhet. Förskolan ska medverka till att barnen tillägnar sig ett varsamt förhållningssätt till natur och miljö och förstår sin delaktighet i naturens kretslopp. Verksamheten ska hjälpa barnen att förstå hur vardagsliv och arbete kan utformas så att det bidrar till en bättre miljö både i nutid och i framtid.

Enligt läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet är skolans uppdrag att genom ett miljöperspektiv ge eleverna möjligheter både att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor. Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling. Ett av skolans övergripande mål är att varje elev visar respekt för och omsorg om såväl närmiljön som miljön i ett vidare perspektiv. Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola har fått såväl kunskaper om förutsättningarna för en god miljö och en hållbar utveckling som kunskaper om och förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan, miljön och samhället. Undervisningen i förskoleklass och fritidshemmet ska ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om hur de olika val som människor gör kan bidra till en hållbar utveckling.

Enligt läroplanerna för gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och för vuxenutbildningen ska miljöperspektivet i undervisningen ge eleverna insikter så att de kan dels själva medverka till att hindra skadlig miljöpåverkan, dels skaffa sig ett personligt förhållningssätt till de övergripande och globala miljöfrågorna. Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling. Insatser görs även för att förbättra lärarnas kunskaper i miljöfrågor och inom ramen för utbildningar på högskolenivå.

Enligt högskolelagen (1992:1434) ska universitet och högskolor i sin verksamhet främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa.

De flesta universitet och högskolor integrerar hållbar utveckling i ett antal av sina utbildningar och har även utbildningar direkt inriktade på miljöfrågor.

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) har en omfattande forskning inom miljöområdet och beaktar hållbarhetsaspekter i hela sitt programutbud. SLU har även i uppdrag att bedriva fortlöpande miljöanalys.

Enligt lagen (2001:99) om den officiella statistiken ska det finnas officiell statistik för allmän information, utredningsverksamhet och forskning. Statistiken ska vara objektiv och allmänt tillgänglig. Statistiska centralbyrån (SCB) ansvarar för att samordna systemet för den officiella statistiken och presenterar ett urval av statistiken om Sverige i text, infografik och interaktiva diagram på www.sverigeisiffror.scb.se. Sverige i Siffror innehåller en del som avser land, miljö och energi (www.sverigeisiffror.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/miljo), bl.a. redovisas statistik avseende utsläpp av växthusgaser.

Forskningsrådet Formas ansvarar för kommunikation om forskning och forskningsresultat samt för popularisering av den forskning som finansieras av Formas inom ansvarsområdena miljö, areella näringar och samhällsbyggande. På www.formas.se finns bl.a. information om de forskningsprojekt som rådet stöder och om aktuella och kommande forskningssatsningar. Där finns också webbsändningar av seminarier, informationsmöten och debatter. Formas ger ut webbtidningen Extrakt, som har en bred bevakning av miljö- och hållbarhetsfrågor. Innehåll på formas.se och tidningen Extrakt delas på Formas twitter- och Facebookkonton. Formas stöder även andra organisationer som kommunicerar med allmänheten, som t.ex. ”Forskning och framsteg” som vänder sig till en forskningsintresserad allmänhet med en populärvetenskaplig journalistik, och Formas är medlem av föreningen Vetenskap och allmänhet. Tillsammans med bland andra Vetenskapsrådet driver Formas www.forskning.se som vänder sig mot allmänhet, lärare och journalister, och www.expertsvar.se, som är en digital tjänst som serverar journalister och redaktioner som vill komma i kontakt med relevanta forskare och forskningsinstitutioner.

Naturhistoriska riksmuseet har till uppgift att främja intresset för och kunskapen och forskningen om universums, jordens och livets uppbyggnad och utveckling, biologisk mångfald, människans biologi samt miljö och landskap. Verksamheten genomförs bl.a. genom utställningar,

programaktiviteter och pedagogisk verksamhet för alla utbildningsnivåer från förskola till forskarutbildningar. Myndigheten bedriver även screening efter miljögifter och leder den svenska ringmärkningen av fåglar. Myndigheten bedriver forskning inom bl.a. systematik, taxonomi, och miljögifter och publicerar information och utbildningsmaterial om natur och miljö på www.nrm.se, www.naturforskaren.se, www.fishbase.se och www.gbif.se.

Riksantikvarieämbetet ansvarar för frågor om kulturarvet, däribland frågor om kulturlandskap och kulturmiljöer. Myndigheten ska med utgångspunkt i de nationella kulturpolitiska målen och de nationella målen för kulturmiljöarbetet bl.a. särskilt verka för ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas, verka för att kulturvärdena i bebyggelsen och i landskapet tas till vara samt bevaka kulturmiljöintresset vid samhällsplanering och byggande, och följa och stödja det regionala kulturmiljöarbetet. Myndigheten ska även verka för ökad kunskap och främja kunskapsförsörjning och metodutveckling samt bedriva informations- och rådgivningsverksamhet inom sitt verksamhetsområde.

Stiftelsen Håll Sverige Rent undervisar barn och ungdomar i miljöfrågor, i första hand genom skolnätverk Grön Flagg – Sveriges största skolnätverk för hållbar utveckling. Stiftelsen verkar för minskad nedskräpning, ökad återvinning och för att främja individers och organisationers miljöansvar. Stiftelsen informerar om sitt arbete på www.hsr.se.

Kemikalieinspektionen har genom ett samarbete med Håll Sverige Rent tagit fram ett lektionsupplägg för att öka barn och ungdomars kunskap om risker med farliga ämnen. Kemikalieinspektionen har också, i ett samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge, lanserat hannashus.se ([Hannas Hus](http://HannasHus.se)), vilket är ett utbildningsmaterial online som riktar sig till elever i åldrarna 8-12 och är tänkt som ett verktyg för lärare i undervisningen om kemikalier och om viktig varningsmärkning. Förhoppningen är att verktyget ska öka medvetenheten hos både barn och vuxna och minska antalet olyckor kopplade till användningen av kemikalier i vardagen.

Alla som jagar i Sverige ska betala en viltvårdsavgift enligt 49 § jaktförordningen (1987:905). Avgifterna samlas i en viltvårdsfond som efter regeringens bestämmande får användas för att främja viltvården eller andra liknande ändamål som är förenliga med syftet med jaktlagen (1987:259) (41 § jaktlagen). Fonden används bl.a. till att finansiera viltforskning enligt ett

särskilt forskningsprogram. Syftet med forskningen är att bidra med kunskap för en hållbar förvaltning av vilt.

(c) När det gäller punkten 4 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att föreningar, organisationer och grupper som främjar miljöskydd erkänns och får stöd;

Miljöorganisationers rätt att verka fritt utan att bestraffas, förföljas eller trakasseras säkerställs av de grundlagsfästa bestämmelserna om informationsfrihet, föreningsfrihet, mötesfrihet, demonstrationsfrihet och yttrandefrihet i 2 kap. regeringsformen och genom Sveriges förpliktelser enligt bl.a. Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen). Europakonventionen är sedan 1995 svensk lag genom lagen (1994:1219) om den Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Flertalet organisationer inom den ideella sektorn har associationsformen ideell förening. Det är enkelt att starta ideella föreningar i Sverige. En ideell förening behöver inte vara registrerad hos någon myndighet och allmännyttiga ideella föreningar får vissa skattelättnader. Föreningar som avser att bedriva någon form av näringsverksamhet kan anmälas till Bolagsverket. En förening som vill ha ett organisationsnummer ska vända sig till Skatteverket som registrerar ideella föreningar.

Organisationernas kunskap tas tillvara genom t.ex. remissförfaranden och andra samrådsformer, bl.a. lagstadgade samrådsformer enligt miljöbalken.

Det finns även ett flertal formaliserade forum för samverkan och dialog mellan Regeringskansliet och företrädare för olika typer av föreningar och folkrörelser, se under artikel 7.

Miljöorganisationer i Sverige får ekonomiska bidrag. Naturvårdsverket fördelar årligen ekonomiska bidrag till organisationer inom miljöområdet. Under 2020 delade Naturvårdsverket ut cirka 51 miljoner kronor till den ideella föreningen och paraplyorganisationen Svenskt friluftsliv, som sedan 2011 har i uppdrag att fördela ut bidrag till olika friluftsförbund enligt förordningen (2010:2008) om statsbidrag till friluftslivsorganisationer. Naturvårdsverket har även fördelat ut bidrag om cirka 35 miljoner kronor till olika ideella miljöorganisationer vars arbete bidrar till att uppfylla miljökvalitetsmålen eller något av de prioriterade områdena i EU:s sjunde miljöhandlingsprogram.

Vattenmyndigheterna delar årligen ut bidrag till vattenråd som är lokala samverkansorgan för vattenfrågor med representanter från näringsliv, kommuner, ideella organisationer och även privatpersoner kan ingå.

Regeringen, och från 2021 även Naturvårdsverket, delar årligen ut bidrag från viltvårdsfonden till olika organisationer, bl.a. till jägarorganisationer, för att de t.ex. ska bidra till att enskilda har tillgång till objektiv, kunskapsbaserad och lättillgänglig information om viltförvaltning och viltforskning.

Trafikverket ger bidrag till ideella organisationer för insatser på miljö- och trafiksäkerhetsområdet.

Konsumentverket fördelar med stöd av förordning (2007:954) statsbidrag (cirka 13 miljoner kronor årligen) till organisationer på konsumentområdet. Bidrag får lämnas till organisationer i syfte att stödja konsumentintresset inom olika verksamhetsområden. En betydande del av bidragen går till organisationer och verksamhet som rör hållbar konsumtion.

Riksantikvarieämbetet fördelar årligen statligt bidrag till ideella organisationer inom kulturmiljöområdet som genom sin verksamhet främjar att en mångfald av kulturmiljöer bevaras, används och utvecklas. Riksantikvarieämbetet lämnar också bidrag för ideellt kulturarvsarbete till föreningar över hela landet.

I lagen (2006:647) om finansiella åtgärder för hanteringen av restprodukter från kärnteknisk verksamhet och i förordningen (2008:715) om finansiella åtgärder för hanteringen av restprodukter från kärnteknisk verksamhet finns bestämmelser om ekonomiskt bidrag till ideella organisationer. Stödet syftar till att förbättra möjligheterna för en allsidig bedömning av miljökonsekvenserna av anläggningar för hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle. Det syftar också till att förbättra allmänhetens påverkan i denna process.

(d) När det gäller punkten 7 – åtgärder som har vidtagits för att främja tillämpningen av konventionens principer internationellt (i internationella beslutsprocesser som rör miljön och inom ramen för internationella organisationer när miljöfrågor behandlas); såsom

(i) åtgärder som har vidtagits för att samordna arbetet inom och mellan olika departement och informera tjänstemän som arbetar inom andra relevanta internationella organ om artikel 3.7 och Almaty-riktlinjerna samt indikera om samordningsåtgärder pågår,

Handläggare inom ansvariga departement och myndigheter informerar regelmässigt varandra om pågående internationella processer som rör miljön och om vikten av att sprida konventionens principer. Enkäter och informationsmaterial från konventionens sekretariat sprids till berörda handläggare.

(ii) åtgärder som har vidtagits för att på nationell nivå sprida information om internationella organ som behandlar miljöfrågor samt ange i vilka skeden denna information har tillhandahållits,

Information om internationella forum finns bl.a. att ta del av via regeringens webbplats, www.regeringen.se. Exempel på sådan information är information om partsmöten under FN:s klimatkonvention, möten inom Internationella valutafonden, Världsbanken och FN:s miljöprogram (Unep).

(iii) åtgärder som har vidtagits för att främja och göra det möjligt för allmänheten att på nationell nivå delta i arbetet i olika internationella organ (t.ex. genom att bjuda in representanter för icke-statliga organisationer att delta i partens delegation under internationella förhandlingar som rör miljön).

Det finns olika former av samråd i förhållande till arbete inom internationella organ som behandlar miljöfrågor. Inför exempelvis partsmöten och förhandlingar inom internationella miljöskyddskonventioner och andra organ genomförs regelmässigt samråd på nationell nivå. Dessa har normalt formen av möten mellan företrädare för regeringen och intressenter som icke-statliga organisationer, branschorganisationer, forskare och berörda myndigheter. Till Klimatkonventionens partskonferenser (COP) och FN:s High-level Political Forum on Sustainable Development (HLPF) medföljer en ungdomsdelegat.

Inför varje nytt ordförandeskap i Europeiska ministerrådet bjuder Miljödepartementet in företrädare för industrin, myndigheter och miljöorganisationer i informationssyfte och för att utbyta kunskap och erfarenheter om relevanta sakfrågor. Miljödepartementet bjöd 2019 in bland andra företrädare för det civila samhället till ett EU-sakråd för att diskutera Europeiska kommissionens meddelande om en långsiktig klimatstrategi.

Genom EU-sakråd har regeringen ambitionen att stärka delaktighet, kunskap och engagemang i Sverige vad gäller EU-frågor. EU-sakråden bidrar till att fördjupa och bredda regeringens perspektiv i EU-frågor genom att tillföra synpunkter och erfarenheter från olika organisationer.

(iv) åtgärder som har vidtagits för att främja tillämpningen av konventionens principer i internationella beslutsprocesser som rör miljön (inom andra internationella organ)

Se svar under (v).

(v) åtgärder som har vidtagits för att främja konventionens principer i andra internationella organs arbetsprogram, projekt, beslut m.m.

Konventionens bestämmelser om att arbeta för att främja konventionens principer även inom andra internationella processer stämmer väl överens med svensk strävan mot ökad öppenhet inom EU och i internationella sammanhang. Sverige deltog aktivt i arbetet med att ta fram riktlinjerna för allmänhetens deltagande i internationella forum. Sverige stödde aktivt den process inom FN:s miljöprogram (Unep) som ledde fram till att globala riktlinjer för nationell lagstiftning om tillgång till information, allmänhetens deltagande och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor (Guidelines for the Development of National Legislation on Access to Information, Public Participation and Access to Justice in Environmental Matters) kunde antas 2010. Även om riktlinjerna är avsedda att vara ett stöd för att utveckla länders nationella lagstiftning på området var det en internationell process som ledde till att riktlinjerna antogs. Detta, i kombination med den bredare spridning av konventionens principer på nationell nivå som riktlinjerna innebär, ökar förutsättningarna för att principerna i ökad utsträckning ska kunna prägla arbetet i internationella forum och organisationer i framtiden.

Sverige har i Unece drivit på öppenhet och tillgänglighet av miljöinformation enligt Seis (Shared Environmental Information System) och bidrar i ett initiativ för en global miljödatastrategi enligt ministerdeklaration vid FN:s miljöförsamlings fjärde session (Unep-4).

Sverige har arbetat för att konventionens principer ska genomsyra arbetsprocesser inom ramen för den globala kemikaliestrategin SAICM (Strategic Approach to International Chemicals Management). Sverige och EU har inom SAICM särskilt drivit frågan om internationellt samarbete om information om kemikalier i varor. Arbetet med det program som beslutades under år 2015 har letts av FN:s miljöprogram och kallas CiP (Chemicals in Products).

(e) När det gäller punkten 8 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att personer som utövar sina rättigheter enligt konventionen inte på något sätt bestraffas, förföljs eller trakasseras för detta.

Av svensk grundlag följer bl.a. att var och en gentemot det allmänna ska vara tillförsäkrad yttrande-, informations-, mötes-, demonstrations- och föreningsfrihet (2 kap. 1 § regeringsformen). Även Europakonventionen skyddar dessa grundläggande rättigheter.

Sedan 2017 gäller lagen (2016:749) om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden. Den innebär att en arbetsgivare inte får utsätta en arbetstagare för repressalier på grund av att arbetstagaren slår larm om allvarliga missförhållanden i arbetsgivarens verksamhet. Exempel på allvarliga missförhållanden kan vara att arbetsgivaren inte följer gällande föreskrifter för verksamheten, t.ex. om hantering av kemiska produkter. Skyddet mot repressalier kan även omfatta larm om förhållanden som innebär risker för liv, säkerhet, hälsa och skador på miljön.

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1936 om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten innebär ett förstärkt skydd för visselblåsare. I Sverige pågår ett lagstiftningsarbete med att genomföra direktivet.

4. Hinder som uppstått vid genomförandet av artikel 3

Beskriv eventuella hinder i genomförandet av punkterna i artikel 3 som anges ovan.

—

5. Ytterligare information om den praktiska tillämpningen av de allmänna bestämmelserna i artikel 3

Ge ytterligare information om den praktiska tillämpningen av de allmänna bestämmelserna i artikel 3.

—

6. Webbadresser som är relevanta för att genomföra de allmänna bestämmelserna i artikel 3

Ange eventuella relevanta webbadresser.

—

7. Artikel 4, Tillgång till miljöinformation

Lista lagar och andra åtgärder som genomför bestämmelserna om tillgång till miljöinformation i artikel 4.

Förklara hur punkterna i artikel 4 genomförs. Beskriv hur de relevanta definitionerna i artikel 2 och icke-diskrimineringskravet i artikel 3.9 har genomförts.

Sverige har en lång tradition av öppenhet när det gäller offentlig förvaltning. Den grundlagsfästa offentlighetsprincipen innebär att allmänheten och företrädare för media har rätt till insyn i och tillgång till information om statens och kommunernas verksamhet. När det mer allmänt talas om offentlighetsprincipen åsyftas i första hand bestämmelserna om allmänna handlingars offentlighet i 2 kap. tryckfrihetsförordningen, som är en av Sveriges fyra grundlagar. Rätten för medborgarna att ta del av myndigheternas handlingar infördes för första gången i 1766 års tryckfrihetsförordning. Bestämmelserna i 2 kap. tryckfrihetsförordningen ger allmänheten en rätt att ta del av handlingar som är att betrakta som allmänna. En handling är allmän om den förvaras hos en myndighet och enligt särskilda regler kan anses ha kommit in dit eller upprättats hos myndigheten. En myndighet kan endast med stöd av sekretessbestämmelse i lag besluta att en allmän handling ska vara hemlig. Dessutom är en myndighet skyldig att på begäran lämna ut offentliga uppgifter ur allmänna handlingar.

Allmänna handlingar som inte är sekretessbelagda är offentliga oavsett om de innehåller miljöinformation eller någon annan information.

Bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen om rätten att ta del av handlingar hos en myndighet kompletteras av lagen (2005:181) om miljöinformation hos vissa enskilda organ, som ger allmänheten rätt att ta del av handlingar hos enskilda organ som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter. I lagen definieras miljöinformation som miljön och faktorer som kan påverka miljön eller hur människors hälsa, säkerhet och livsvillkor samt kulturmiljöer och byggnadsverk kan påverkas av miljön eller av sådana faktorer som kan påverka miljön.

Offentlighetsprincipen innefattar, vid sidan av handlingsoffentligheten, även bl.a. en rätt för var och en att offentliggöra eller meddela uppgifter för publicering i grundlagsskyddade medier, t.ex. tidningar, tv och radio (meddelarfrihet). Den reglering om tystnadsplikt som finns i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) begränsas genom regleringen om meddelarfrihet på så sätt att tjänstemännen har en förhållandevis långtgående

grundlagsskyddad rätt att, utan att kunna straffas för det, avslöja sekretessbelagd information i publiceringssyfte (1 kap. 7 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 10 § yttrandefrihetsgrundlagen). Även om meddelarfriheten inte ger allmänheten någon rätt till information så ger principen om meddelarfrihet tjänstemän en möjlighet att informera medierna om vad som sker inom deras område. Detta innebär dock inte en rätt att lämna ut en fysisk handling i de delar handlingen omfattas av sekretess utan bara uppgifterna i handlingen. För vissa typer av uppgifter där intresset av sekretess väger särskilt tungt så gäller också undantag från meddelarfriheten. Meddelarfriheten är vidare inskränkt i avseende av bl.a. allvarliga brott mot rikets säkerhet. Ytterligare uttryck för offentlighetsprincipen är offentlighet vid domstolsförhandlingar och vid beslutande församlingars sammanträden.

I fråga om diskrimineringsförbudet i artikel 3.9 kan särskilt nämnas att grundlagen garanterar var och en som vistas i landet frihet att inhämta och ta emot upplysningar samt att i övrigt ta del av andras yttranden, informationsfrihet (2 kap. 1 § första stycket 2 regeringsformen). Det kan också nämnas att utländska medborgare principiellt är likställda med svenska medborgare när det gäller rätten att ta del av allmänna handlingar (14 kap. 5 § tryckfrihetsförordningen).

Beskriv också särskilt:

(a) När det gäller punkten 1 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att

(i) varje person kan få tillgång till information utan att behöva ange några skäl för begäran;

Grundlagen ger var och en rätt att ta del av information som finns i allmänna handlingar hos myndigheter och som inte är sekretessbelagd. När någon enskild begär att få ta del av en allmän handling får en myndighet inte efterfråga sökandens identitet i vidare mån än vad som behövs för att pröva en fråga om sekretess. Myndigheten får inte heller efterfråga syftet med begäran om det inte behövs för att myndigheten ska kunna pröva om det finns hinder mot att handlingen lämnas ut (2 kap. 18 § tryckfrihetsförordningen). Detta innebär att uppgifter som inte omfattas av sekretess som huvudregel ska lämnas ut utan att myndigheten får ta reda på vem som begär uppgiften och i vilket syfte.

Enligt lagen (2005:181) om miljöinformation hos vissa enskilda organ har var och en rätt att få ta del av miljöinformation som innehas eller förvaras av ett organ som omfattas av lagen utan att uppge sitt namn eller ange skälen

för sin begäran i större utsträckning än vad som behövs för att det ska vara möjligt att pröva om det finns hinder mot att informationen lämnas ut.

Enligt 3 § arkivlagen (1990:782) framgår att myndigheternas arkiv ska bevaras, hållas ordnade och vårdas så att de tillgodoser rätten att ta del av allmänna handlingar, behovet av information för rättskipningen och förvaltningen, och forskningens behov. Av förordningen (2009:1593) med instruktion för Riksarkivet framgår att myndigheten är statlig arkivmyndighet med föreskriftsrätt och uppgift att främja arkivvården. Kommun- och regionstyrelsen är arkivmyndighet i kommuner respektive regioner, om inte fullmäktige har utsett någon annan nämnd eller styrelse till arkivmyndighet.

(ii) kopior på de dokument som innehåller informationen tillhandahålls;

Enligt 2 kap. 16 § tryckfrihetsförordningen har den som önskar ta del av en allmän handling även rätt att få en avskrift eller en kopia av den. Detsamma följer av lagen om miljöinformation hos vissa enskilda organ. Den som önskar ta del av en allmän handling har även rätt att mot fastställd avgift få en kopia av handlingen till den del den får lämnas ut.

(iii) informationen tillhandahålls i den form som efterfrågas;

I lagen om miljöinformation hos vissa enskilda organ har konventionens artikel 4.1 b genomförts ordagrant. Miljöinformationen ska därmed lämnas ut i den form som begärs, utom när den redan finns tillgänglig i annan form eller det är rimligt att den görs tillgänglig i annan form. Om informationen lämnas i annan form än som begärts, ska skälen för detta anges. Även grundlagsregleringen får anses förenlig med konventionens krav, bl.a. genom att en allmän handling ska tillhandahållas den som önskar ta del av den så att handlingen kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas (2 kap. 15 § tryckfrihetsförordningen). Det finns en uttrycklig skyldighet för myndigheterna att vara tillgänglig för allmänheten (7 § förvaltningslagen (2017:900)). Myndigheterna ska uppfylla högt ställda krav på tillgänglighet och tillmötesgående och informationstekniken är ett centralt redskap när det gäller att utveckla servicen i förvaltningen.

(b) När det gäller punkten 2 – åtgärder som har vidtagits för att tidsgränserna ska hållas;

Enligt 2 kap. tryckfrihetsförordningen ska den som har begärt att få ta del av en allmän handling som får lämnas ut, få ta del av handlingen genast eller så snart det är möjligt. En begäran om att få ta del av en kopia av handlingen

ska behandlas skyndsamt. Någon bestämd tidsram anges inte i grundlagen men enligt fast praxis innebär bestämmelserna att besked i en utlämnande fråga ska ges samma dag, men att någon eller några dagars fördröjning kan godtas om det är nödvändigt för att myndigheten ska kunna ta ställning till om handlingen kan lämnas ut. Enligt lagen om miljöinformation hos vissa enskilda organ ska information lämnas ut så snart som möjligt, dock senast en månad efter det att informationen begärts.

(c) När det gäller punkterna 3 och 4 – åtgärder som har vidtagits för att

(i) införa grunder för att avslå en begäran;

Huvudregeln i svensk rätt om tillgång till information hos myndigheter är enligt 2 kap. tryckfrihetsförordningen att en allmän handling är offentlig om inte annat är föreskrivet. Rätten att ta del av allmänna handlingar får begränsas endast om det är påkallat med hänsyn till vissa särskilt angivna intressen och begränsningar måste anges noga i bestämmelser i lag (2 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen). Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) är den lag som innehåller bestämmelser om begränsningar i rätten att ta del av allmänna handlingar. Bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen stämmer överens med artikel 4.3–4 i konventionen (10 kap. 5 och 36 kap. 5 § offentlighets- och sekretesslagen). Konventionens bestämmelser har även kommit till uttryck i lagen om miljöinformation hos vissa enskilda organ.

(ii) säkerställa att sista stycket i punkten 4, om att hänsyn ska tas till allmänhetens intresse av att informationen lämnas ut och huruvida informationen gäller utsläpp i miljön, tillämpas.

Grundtanken i det svenska rättssystemet är att sekretessintresset aldrig ensamt kan bli avgörande för hur starkt sekretesskyddet ska vara utan att detta alltid måste vägas mot insynsintresset och att insynsintresset kan vara olika stort i olika sammanhang. Avvägningen mellan sekretessintresset och insynsintresset görs redan när en sekretessbestämmelse införs och kommer till uttryck genom att det i bestämmelsen anges om en presumtion för offentlighet eller en presumtion för sekretess ska gälla för de uppgifter som omfattas av bestämmelsen. Dessutom måste en myndighet som tar emot en begäran om att lämna ut sekretessreglerad miljöinformation (dvs. uppgifter för vilka det finns en bestämmelse om sekretess) alltid ta ställning till om det är uppenbart att uppgiften har sådan betydelse från miljösynpunkt att intresset av allmän kändedom om uppgiften har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda. I såväl offentlighets- och sekretesslagen som lagen om miljöinformation hos vissa enskilda organ finns en

sekretessbrytande bestämmelse för uppgifter om utsläpp i miljön vilket innebär att en annars sekretessbelagd uppgift ändå får lämnas ut under vissa förutsättningar. Både i offentlighets- och sekretesslagen och i lagen om miljöinformation hos vissa enskilda organ anges uttryckligen vilka av sekretessbestämmelserna som inte gäller för uppgift om utsläpp i miljön (10 kap. 5 § offentlighets- och sekretesslagen och 7 § lagen om miljöinformation hos vissa enskilda organ). Ett beslut om avslag på en begäran om att få ta del av miljöinformation kan överklagas, se närmare redogörelsen under artikel 9.

(d) När det gäller punkten 5 – åtgärder som har vidtagits för att se till att den myndighet som inte har den miljöinformation som efterfrågas vidtar nödvändiga åtgärder;

Om en begäran om att få ta del av handling hos en myndighet ställs till fel myndighet följer det av lag att myndigheten bör hjälpa sökanden till rätta (6 § förvaltningslagen). En bestämmelse av samma innebörd finns också i lagen om miljöinformation hos vissa enskilda organ. Det följer också av den allmänna serviceskyldighet som gäller för alla myndigheter att myndigheten ska hjälpa sökanden på de sätt som anges i artikel 4.5.

(e) När det gäller punkten 6 – åtgärder som har vidtagits för att se till att kravet på att skilja ut information som inte behöver lämnas ut från annan information och se till att resten lämnas ut, tillämpas;

Om en handling inte kan tillhandahållas i sin helhet utan att någon sådan del av handlingen som inte får lämnas ut röjs ska handlingen göras tillgänglig för sökanden i övriga delar (2 kap. 12 § tryckfrihetsförordningen). Av 7 § lagen om miljöinformation hos vissa enskilda organ framgår att utlämnande får vägras helt eller delvis. Det finns alltså en skyldighet att lämna ut de delar av de begärda handlingarna som inte omfattas av sekretess.

(f) När det gäller punkten 7 – åtgärder som har vidtagits för att se till att avslagsbeslut uppfyller tidskrav och övriga krav som ställs på sådana beslut;

En förvaltningsmyndighets beslut att avslå en begäran om att få ta del av en allmän handling ska motiveras med en klagörande motivering, om det inte är uppenbart obehövt, och även innehålla information om hur beslutet överklagas (32 och 33 §§ förvaltningslagen). Det finns inga uttryckliga bestämmelser om inom vilken tidsfrist som avslagsbeslut måste fattas. De krav på skyndsamt handläggning som följer av gällande bestämmelser och fast praxis i utlämnandefrågor har redovisats ovan. Dessutom innehåller 9 § förvaltningslagen ett allmänt krav på att ärenden ska handläggas snabbt.

Vidare gäller enligt 2 kap. 15 § tryckfrihetsförordningen att överklaganden av beslut om att avslå en begäran om att få ta del av en allmän handling alltid ska prövas skyndsamt.

(g) När det gäller punkten 8 – åtgärder som har vidtagits för att se till att kraven om kostnader uppfylls.

Enligt 2 kap. 12 § tryckfrihetsförordningen ska en allmän handling som får lämnas ut tillhandahållas gratis på stället där handlingen finns. För kopior får avgift tas ut (2 kap. 13 § tryckfrihetsförordningen). För statliga myndigheter gäller avgiftsförordningen (1992:191). Enligt 15 § ska myndigheter bl.a. ta ut avgift om den efter särskild begäran lämnar ut en kopia eller avskrift av allmän handling. De avgifter som får tas ut enligt den är beräknade för att uppnå full kostnadstäckning och ska bl.a. täcka myndighetens kostnader för papper och slitage på kopieringsapparaten (se JO 6032-10 och RÅ 1985 2:9). Om en beställning omfattar tio sidor eller mer ska enligt huvudregeln en avgift om 50 kronor tas ut. För varje sida därutöver är avgifter 2 kronor (16 §). När det gäller digitala kopior av dokument saknas stöd i 15 §. I rättspraxis har en myndighet ansetts haft rätt att ta ut en avgift enligt 4 § första stycket 8 för att lämna ut en handling i elektronisk form (Kammarrätten i Stockholms mål 4805-14). Kommuner får enligt självkostnadsprincipen inte ta ut högre avgifter än vad som motsvarar kostnaderna för den nytthet som tillhandahålls. Grunderna för kommunal avgiftsättning framgår av taxor antagna av kommunfullmäktige. I lagen om miljöinformation hos vissa enskilda organ finns bestämmelser om att skälig ersättning för kostnader förenade med utlämnandet får tas ut och att en i förväg fastställd taxa för detta i så fall ska finnas. I lagen (2010:566) om vidareutnyttjande av handlingar från den offentliga förvaltningen finns bestämmelser om att en myndighet vid vidareutnyttjande av handlingar inte får ta ut avgifter som överstiger kostnaderna för att reproducera, tillhandahålla och sprida handlingarna (7 §). Lagen genomför direktiv 2013/37/EU om vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn.

8. Hinder som uppstått vid genomförandet av artikel 4

Beskriv eventuella hinder i genomförandet av punkterna i artikel 4

—

9. Ytterligare information om den praktiska tillämpningen av bestämmelserna i artikel 4

Ge ytterligare information om den praktiska tillämpningen av bestämmelserna om tillgång till information i artikel 4, t.ex. om det finns statistik över hur många förfrågningar om att få ta del av miljöinformation som har gjorts, hur många förfrågningar som har avslagits och skälen för avslag?

Vid mark- och miljödomstolarna finns databasen miljöboken som gör det enklare att hitta avgöranden som rör tillstånd till vissa verksamheter och åtgärder enligt miljöbalken eller lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Mark- och miljödomstolarna, Mark- och miljööverdomstolen, Domstolsverket och länsstyrelserna har möjlighet att söka i databasen. Frågor från allmänheten går genom dessa myndigheter.

10. Webbadresser som är relevanta för att genomföra artikel 4

Ange eventuella relevanta webbadresser

Nämnda författningar finns t.ex. här <http://rkrattsbaser.gov.se/sfsr>.

11. Artikel 5, Insamling och spridning av miljöinformation

Lista lagar och andra åtgärder som genomför bestämmelserna om insamling och spridning av miljöinformation i artikel 5.

Förklara hur punkterna i artikel 5 genomförs. Beskriv hur de relevanta definitionerna i artikel 2 och icke-diskrimineringskravet i artikel 3.9 har genomförts. Beskriv också särskilt:

(a) När det gäller punkten 1 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att

(i) det finns miljöinformation hos myndigheterna och att myndigheterna uppdaterar miljöinformationen,

Myndigheterna är skyldiga att ha register i form av diarium där inkomna och upprättade handlingar ska registreras.

(ii) det finns ett fortlöpande informationsflöde till myndigheterna,

Tack vare en rad rapporteringsbestämmelser finns en stor mängd miljöinformation hos myndigheterna. Ett exempel är 26 kap. 20 § miljöbalken som anger att den som utövar miljöfarlig verksamhet ska årligen lämna en miljörapport till tillsynsmyndigheten. Ett annat är bestämmelserna om säkerhetsrapport i lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor.

Ett tredje är bestämmelserna om offentlig insyn i 19–21 §§ lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet. Dessa bestämmelser genomför delvis artikel 8 i rådets direktiv 2014/87/Euratom om öppenhet och insyn. Av bestämmelserna framgår att den som har tillstånd att driva en kärnteknisk anläggning är skyldig att ge den lokala säkerhetsnämnd som regeringen bestämmer insyn i säkerhets- och strålskyddsarbetet vid anläggningen. Insynen ska göra det möjligt för nämnden att inhämta information om arbete som har utförts eller planeras vid anläggningen och ställa samman material för att informera allmänheten om arbetet.

Det finns också krav på rapportering av utsläpp av radioaktiva ämnen från kärntekniska anläggningar och vissa icke-kärntekniska anläggningar samt rapportering av resultaten från den lokala miljöövervakningen kring kärntekniska anläggningar i Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrifter.

Via den svenska miljörapporteringsportalen, SMP (<https://smp.lansstyrelsen.se/>) kan verksamhetsutövare rapportera digitalt, vilket ökar tillgängligheten till informationen.

Tillsynsmyndigheterna inhämtar kontinuerligt information om sina respektive ansvarsområden. De har också möjlighet att förelägga en verksamhetsutövare att komma in med uppgifter och handlingar som myndigheten behöver för tillsynen.

(iii) lämplig information genast sprids i nödsituationer,

Verksamheter som innebär fara för att en olycka ska orsaka allvarliga skador på människor eller miljö omfattas av särskilda bestämmelser enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor. Ägare till sådana verksamheter eller den som utövar verksamheten har en skyldighet att vidta åtgärder för att hindra eller begränsa skador. Den som utövar verksamheten är skyldig att analysera riskerna för sådana olyckor och underrätta länsstyrelsen, Polismyndigheten och kommunen om det sker utsläpp av giftiga eller skadliga ämnen i det fall utsläppet kräver särskilda åtgärder till skydd för allmänheten. Underrättelsen ska även lämnas om det föreligger överhängande fara för ett sådant utsläpp.

Om en olycka som kan orsaka allvarliga skador på människor eller i miljön inträffar eller det finns överhängande fara för en sådan olycka, ska anläggningens ägare eller den som utövar verksamheten underrätta den kommun där anläggningen är belägen och Myndigheten för samhällsskydd

och beredskap enligt bestämmelserna i förordningen (2003:789) om skydd mot olyckor. Särskilda bestämmelser finns också i förordningen med krav på att länsstyrelsen informerar allmänheten i händelse av en nödsituation som medför risk för strålning. Varnings- och informationssystemet Viktigt meddelande till allmänheten, VMA, används vid olyckor och allvarliga händelser samt för att varna för och informera om störningar i samhällsviktiga funktioner och i samband med extraordinära händelser. VMA sänds alltid i radio och tv samt kan kompletteras med en utomhussignal. VMA kan även skickas ut som sms till människor som befinner sig i ett visst område. För att kunna varna befolkningen inom beredskapszonerna vid en kärnteknisk olycka används RDS-mottagare som ett komplement till VMA-systemet. Länsstyrelsen är enligt lagen om skydd mot olyckor och tillhörande förordning ansvarig för räddningstjänst och sanering vid en kärnkraftsolycka och är också ansvarig för information till den befolkning som troligen kommer att beröras i händelse av en kärnkraftsolycka samt för information till allmänheten under och efter en kärnkraftsolycka.

Kemikalieinspektionen medverkar i ett informatörsnätverk för kriskommunikation vid kemikalieolyckor och oljespill. Nätverket drivs av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och syftar till att koordinera berörda myndigheters kommunikation i en krissituation. Kemikalieinspektionen har även en upprättad rutin för kriskommunikation.

I luftkvalitetsförordningen (2010:477) åläggs kommuner och Naturvårdsverket ansvar för att larma och informera allmänheten, andra utpekade myndigheter och institutioner i det fall tröskelvärden för svaveldioxid, kvävedioxid respektive ozon överskrids eller antas komma att överskridas. Informationen till allmänheten ska ske genom press, radio, tv, internet eller på annat lämpligt sätt.

(b) När det gäller punkten 2 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att sättet på vilket myndigheterna gör miljöinformation tillgänglig för allmänheten är öppet och att miljöinformationen verkligen finns tillgänglig;

Myndigheterna har i enlighet med sin allmänna serviceskyldighet ett ansvar för att tillhandahålla information om de dokument de har och det pågår ett kontinuerligt arbete med att informera om miljöfrågor, bl.a. genom sökbar miljöinformation på internet.

Lagen (2005:181) om miljöinformation hos vissa enskilda organ innehåller krav på att den som innehar eller förvarar miljöinformation ska hålla informationen ordnad på ett överskådligt sätt (5 §).

Det kostar inget att söka i myndigheters diaries eller andra register. Arbete med att göra myndigheters diaries tillgängliga för allmänheten via internet pågår.

Inom ramen för sin serviceskyldighet har myndigheterna också ett ansvar för att lämna upplysningar, vägledning, råd och annan hjälp till enskilda. Frågor ska besvaras så snabbt som möjligt och den som vänt sig till fel myndighet ska få hjälp att hitta rätt.

Genom www.sverige.se ges allmänheten en vägvisare till myndigheternas information. Nedan nämns exempel på hur några myndigheter tillgängliggör miljöinformation. Översikten är inte uttömmande.

Kemikalieinspektionens upplysningstjänst Fråga Kemikalieinspektionen tar emot skriftliga frågor både via ett webbformulär och via registrator. Det går också att ringa och ställa frågor på upplysningens dagliga telefontider. Kemikalieinspektionen startade 2016 Kemikaliepodden som syftar till att sprida information om kemikalier i vardagen till allmänheten. Den är tänkt att underlätta för konsumenter att göra medvetna val, men riktar sig även till företagen som har ansvar för att deras produkter är säkra.

Konsumentverket ska enligt förordningen (2014:110) om en upplysningstjänst för konsumenter i samverkan med informationsansvariga myndigheter ansvara för att tillhandahålla och samordna en upplysningstjänst med opartisk information och vägledning till konsumenter. Upplysningstjänsten ska bl.a. omfatta information som syftar till att underlätta för konsumenter att göra väl avvägda val. Där ingår information om miljömässigt hållbar konsumtion relaterad till generationsmålet för miljöarbetet och miljö kvalitetsmålen, liksom när så bedöms lämpligt information om andra hållbarhetsaspekter.

Tillväxtverket har i uppdrag att verka för hållbara lösningar som ur ett miljö- och klimatperspektiv stöder utvecklingen av ett konkurrenskraftigt näringsliv och ska för företag tillgängliggöra information inom miljöteknikområdet.

Post- och telestyrelsen är sektors- och tillsynsmyndighet inom områdena elektronisk kommunikation och post. Myndigheten har till uppgift att främja tillgången till säkra och effektiva elektroniska kommunikationer, inbegripet se till att samhällsomfattande tjänster finns tillgängliga. Myndigheten ska även verka för att målen för funktionshinderspolitiken uppnås inom myndighetens ansvarsområde.

Enligt språklagen (2009:600) ska språket i offentlig verksamhet vara vårdat, enkelt och begripligt. Språklagen säger vidare att myndigheter har ett särskilt ansvar för att svensk terminologi inom deras olika fackområden finns tillgänglig, utvecklas och används. Förordningen (2001:526) om de statliga myndigheternas ansvar för genomförande av funktionshinderspolitiken slår fast att myndigheterna särskilt ska verka för att deras information är tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Diskrimineringslagen (2008:567) anger att alla som arbetar inom offentlig förvaltning har ett individuellt ansvar att inte diskriminera när de bistår allmänheten med t.ex. upplysningar, vägledning eller råd. Det innebär att skäliga åtgärder ska vidtas för att kunna erbjuda en information som är tillgänglig för en person med funktionsnedsättning. Vad som är skäligt att kräva får avgöras i varje enskilt fall men skulle exempelvis kunna handla om att läsa upp en text eller att spara om ett dokument som en tillgänglig pdf.

För mer information om myndigheters miljöinformation på internet, se under c).

(c) När det gäller punkten 3 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att miljöinformation i ökad utsträckning görs tillgänglig i digitala databaser som är lätt åtkomliga för allmänheten;

Både statliga myndigheter och kommuner tillhandahåller miljöinformation på sina webbplatser. Alla myndigheter på miljöområdet har databaser som är tillgängliga via internet med en mängd publikationer som kan laddas ned gratis. Nedan nämns exempel på hur några myndigheter tillgängliggör miljöinformation. Översikten är inte uttömmande.

Myndigheten för digital förvaltning (Digg) etablerades 2018. En av myndighetens uppgifter är bl.a. att övervaka att lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service efterlevs. Lagen ställer krav på att digital service som tillhandahålls av en offentlig aktör uppfyller krav på tillgänglighet, tillgänglighetsredogörelse och rätten att begära tillgängliga versioner av innehåll som aktören åberopat undantag för. Lagen säger också

att den som anser att en offentlig aktör inte uppfyller ett eller flera av lagens krav får anmäla detta till Digg.

Genom regeringens webbplats, www.regeringen.se, kan allmänheten ta del av offentliga publikationer på miljöområdet, författningstext, lagförslag m.m.

Genom webbplatsen www.domstol.se kan allmänheten ta del av rättspraxis, inkluderat mål som rör tillgång till rättslig prövning på miljöområdet.

Naturvårdsverkets webbplats, www.naturvardsverket.se, innehåller bl.a. information om Århuskonventionen och relevanta externa länkar. Sveriges miljömål (sverigemiljomal.se) är en webbplats för svenskt miljöarbete. Åtta nationella myndigheter med ansvar för miljömålen samt länsstyrelserna står bakom portalen. Där ges information om det svenska miljömålssystemet, om uppföljning och utvärdering av de svenska miljömålen samt inspiration och verktyg till företag och kommuner som vill arbeta mer strukturerat för att bidra till Sveriges miljömål. Miljömålen är ett samlingsnamn för ett generationsmål, sexton miljö kvalitetsmål och etappmål som är målövergripande och steg på vägen till miljö kvalitetsmål och Generationsmålet. Generationsmålet och miljö kvalitetsmålen utgör grunden för den svenska miljöpolitiken och är styrande för Sveriges agerande inom EU och i internationella sammanhang.

Havs- och vattenmyndigheten samlar regelmässigt in en stor mängd uppgifter om tillståndet i våra hav, sjöar och vattendrag och gör dem tillgängliga för allmänheten. Uppgifterna läggs i databaser som i stor utsträckning finns att ta del av via www.havochvatten.se.

För att göra miljöinformation mer tillgängligt har Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten skapat ett system med datavårdar som tillhandahåller data om tillståndet i miljön gratis via internet. Data kan sökas fram, laddas ner och vidarebearbetas. Datavårdarna nås via

<http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Miljoovervakning/Nationella-datavardskap/>.

Naturvårdsverket har också utvecklat en metadataportal, Miljödataportalen (vic-metria.nu), för att ytterligare förbättra sökbarhet och tillgänglighet till miljöinformation liksom till rapporter. Miljödataportalen fungerar som Naturvårdsverkets nod gentemot Sveriges nationella geodataportal ([Geodata - Lantmateriet](http://Geodata-Lantmateriet)), som är Sveriges portal för att samordna information enligt Inspiredirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/2/EG om

upprättande av en infrastruktur för rumslig information i Europeiska gemenskapen) i Sverige. Den geografiska miljöinformation som ingår i Naturvårdsverkets informationsansvar enligt Inspiredirektivet visas därför i Geodataportalen.

Inspiredirektivet genomförs i huvudsak med lagen (2010:1767) och förordningen (2010:1770) om geografisk miljöinformation. Geografisk miljöinformation definieras i lagen som geografisk information som har elektronisk form och som är användbar för verksamheter och åtgärder som kan påverka människors hälsa eller miljön.

Geodataportalen har tagits fram av Lantmäteriet, som ett led i att genomföra Inspiredirektivet. Lantmäteriet ansvarar för att samordna den svenska infrastrukturen för tillgång till och utbyte av svensk geografisk miljöinformation på såväl den svenska Geodataportalen som EU:s Inspire-geoportal samt se till att det på internet fortlöpande finns en fungerande ingång till systemet. Lantmäteriet har ett antal öppna visningstjänster samt nedladdningsbara öppna data som allmänheten kan ta del av på sin webbplats (lantmateriet.se). En viss del av informationen utgör öppen data som tillgängliggörs utan kostnad för allmänheten. Via Geodataportalen kan allmänheten på ett enkelt och samlat sätt nå många organisationers tjänster och söka, hitta och titta på samt kombinera geodata från olika källor. Portalen innehåller metadata, det vill säga information som beskriver innehåll, tillgänglighet och kvalitet i datamängder och tjänster. Information om Geodataportalen finns även på engelska.

Länsstyrelserna tillhandahåller genom webbplatsen www.planeringskatalogen.se en webbaserad söktjänst för planeringsunderlag. Med planeringsunderlag avses kunskapsunderlag som belyser viktiga frågor att ta hänsyn till och hantera i bl.a. översiktsplanering och detaljplanering i form av rapporter, vägledningar, geodata, karttjänster och webbsidor. En stor del av planeringsunderlagen utgör sådan miljöinformation som avses i konventionen. Webbplatsen samlar planeringsunderlag från ett trettiotal statliga och andra aktörer. Webbplatsen strukturerar planeringsunderlagen och gör det lättare att söka fram den information som behövs i den fysiska planeringen.

Statistiska centralbyrån (SCB) har utökat ämnesområdet Miljö i Statistikdatabasen (scb.se) med nya tabeller och bl.a. tillgängliggjort mer

miljödata om insamlade och behandlade mängder elutrustning och batterier samt import och export av avfall. Sedan 2019 publicerar SCB även statistik om miljöpåverkan från konsumtion i Statistikdatabasen.

Naturvårdsverket har tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten, länsstyrelserna och de länsstyrelser som utsetts till vattenmyndigheter utvecklat en gemensam strategi för miljödatahantering (<http://www.naturvardsverket.se/strategi-for-miljodatahantering>) med syfte att tillsammans effektivisera arbetet och hanteringen av miljöinformation. Ansvaret för strategin togs 2017 över av miljöinformationsrådet. Rådet kom 2020 överens om rekommendationer om metadatahantering.

Vattenmyndigheterna ansvarar tillsammans med länsstyrelserna för innehållet i Havs- och vattenmyndighetens databas Vatteninformationssystem Sverige (VISS), www.viss.lansstyrelsen.se. VISS innehåller information om alla Sveriges större sjöar, vattendrag, grundvatten och kustvatten. Informationen är tillgänglig för allmänheten för att alla ska ha möjlighet att vara delaktiga i arbetet för ett bättre vatten.

I Skogsstyrelsens karttjänster ([Skogsstyrelsen - Karttjänster/](http://www.skogsstyrelsen.se/karttjanster/)) kan allmänheten söka och utforska geografisk information som i huvudsak har producerats av Skogsstyrelsen. I karttjänsten Skogens pärlor visas information om nyckelbiotoper och objekt med naturvärden, sumpskogar, områdesskydd, forn- och kulturlämningar samt artobservationer. I områdesskydden ingår biotopskyddsområden, naturvårdsavtal, Natura 2000-områden, naturreservat, nationalparker samt vattenskyddsområden. I karttjänsten Skogliga grunddata ingår bl.a. kartor som visar markfuktighet, lutning, trädhöjd och volym. I karttjänsten Skogliga grunddata finns även yttre gränser för avverkningsanmälda områden och utförda avverkningar.

Artportalen (www.artportalen.se), som förvaltas av Artdatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet, är ett öppet rapportsystem för observationer av Sveriges växter, djur och svampar. Det finns cirka 81 miljoner observationer i portalen av 36 700 olika arter. Artportalen har fler än 700 000 unika besökare och cirka 15 000 rapportörer (januari 2021). Informationen är ett mycket viktigt underlag i svenskt naturvårdsarbete.

Artfakta (www.artfakta.se) förvaltas även den av Artdatabanken. På webbplatsen finns namn och släktskap för Sveriges cirka 60 000 arter. I webbapplikationen finns också ett trettiotal digitala bestämningsnycklar, för

knappt 700 arter samt PDF-nycklar från bokverket Nationalnyckeln för drygt 2 700 arter. Under år 2020 hade adressen 608 000 besökare som gjorde drygt 1 miljon besök.

Statens jordbruksverk gör analyser och undersökningar om jordbruk och miljö som finns tillgängliga via www.jordbruksverket.se.

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) publicerar miljöinformation via sin egen webbplats (www.slu.se), särskilda dataportaler och geografisk miljöinformation via Geodataportalen.

SLU producerar information om tillstånd och förändringar i Sveriges skogar som är en del av Sveriges officiella statistik. Förutom årliga rapporter i serien Skogsdata finns ett interaktivt verktyg (taxwebb.slu.se) där en användare själv kan söka och anpassa den statistik man är intresserad av. SLU publicerar även artfakta, fenologiska data, fiskdata, data om mark, grödor, inlandsvatten och hav, förekomst av skogsskador, samt statistik om vilt och viltskador. Vidare tillhandahåller SLU olika verktyg för att visualisera, analysera och göra bedömningar eller prognoser med hjälp av art- och miljödata (www.slu.se/miljoanalys/statistik-och-miljodata/analysverktyg).

Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) samlar in uppgifter om radioaktiva ämnen och strålning i miljön. Många mät- och analysresultat från undersökningar som SSM har gjort eller som har rapporterats in till SSM finns publicerade på www.ssm.se. Data från SSM:s nationella miljöövervakningsprogram är till viss del även sökbara i SSM:s miljödatabas som också är tillgänglig via webbplatsen.

Kemikalieinspektionen publicerar förutom på sin hemsida (www.kemi.se) information i databaser som är tillgängliga för allmänheten, t.ex. Företagsregistret och Bekämpningsmedelsregistret och har sedan 2015 en målgruppsanpassad ingång för allmänhet/konsumenter på sin webbplats. Kemikalieinspektionen har ett avtal och samarbetar med Konsumentverket i upplysningstjänsten Hallå Konsument (www.hallakonsument.se).

Boverket sprider information om miljöfrågor via www.boverket.se, men också genom miljömålsportalen.

Naturhistoriska riksmuseets samlingar utgör i sig ett viktigt miljöarkiv med långa tidsserier och vid museet finns världens äldsta miljöprovbanks. Att

digitalt tillgängliggöra [information om samlingarna](#) är en viktig uppgift för museet. Naturhistoriska riksmuseet är på uppdrag av Vetenskapsrådet värd för den svenska noden av Global Biodiversity Information Facility, GBIF (www.gbif.se), ett initiativ etablerat av OECD. Museet sprider även organismspecifik information, t.ex. om växter i Virtuella floran <http://linnaeus.nrm.se/flora/welcome.html> och världens fiskar, www.fishbase.se.

Sjöfartsverket tillgängliggör miljödata genom deras karttjänster och appen ”Sjöfartsverket ViVa” som är tillgängliga via www.sjofartsverket.se.

Myndighetsaktörer i Sverige har under många år arbetat för att krav på rapportering som utgår från EU-lagstiftning ska bidra till effektiva samhällsprocesser som ger nytta i Sverige. Kopplingen till miljö- och klimatmål är en viktig aspekt. Fjorton nationella organisationer har kommit överens om en strategi för hantering av miljödata som anger att miljödata är en viktig samhällsresurs som väl hanterad och flitigt använd bidrar till en bättre miljö genom att ge underlag för uppföljning, analys, förståelse, beslut och agerande. Miljödata ska vara lätt tillgängliga, enkla att använda och effektivt förvaltade så att enskilda individer, företag, organisationer och myndigheter kan använda och bearbeta information och data som underlag för kunskap, planering, beslut, uppföljning och underlag i en mängd olika processer i syfte att skapa samhällsnytta.

År 2017 beslutade regeringen om en nationell digitaliseringsstrategi med det övergripande målet att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Sedan 2018 finns en särskild myndighet för digital förvaltning (Digg) som har ett uppdrag att samordna och stödja den förvaltningsgemensamma digitaliseringen. Regeringen har gett Digg m.fl. myndigheter i uppdrag att etablera en förvaltningsgemensam digital infrastruktur för informationsutbyte, samt ett nationellt ramverk för grunddata, dvs. säker och effektiv hantering av data kring företag, fastighet och person. Nya grunddatadomäner ska identifieras. Miljöinformation kan vara en av dem.

För att underlätta sökning i myndighetsarkiven har Riksarkivet utvecklat den Nationella arkivdatabasen (NAD), tillgängligt via www.sok.riksarkivet.se. I NAD finns information om vilka arkiv och samlingar som förvaras i både offentliga och privata arkivinstitutioner, bibliotek och museer. NAD

innehåller även detaljerade arkivförteckningar från arkiv förvarade inom Riksarkivet och landsarkiven. Med hjälp av NAD kan man också söka fram arkiv från myndigheter och andra organisationer med miljörelaterad verksamhet, även från numera nedlagda myndigheter såsom Koncessionsnämnden för miljöskydd, Miljödatanämnden, Miljövårdsberedningen och miljöanknutna kommittéer. Handlingar som förvaras vid Riksarkivet kan också nås via den Digitala forskarsalen i den mån de finns i digital form.

Vad gäller klimatanpassning finns Nationellt kunskapscentrum för klimatanpassning vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI). Kunskapscentrum har bl.a. till uppgift att tillhandahålla information och forskning om klimatanpassning för samhällets aktörer samt visa hur klimatanpassning kan bedrivas. Webbplatsen (www.klimatanpassning.se) drivs av Kunskapscentrum men informationen kommer från ett nätverk av svenska statliga myndigheter.

Riksantikvarieämbetet informerar kontinuerligt om aktuellt arbete inom kulturmiljöområdet via www.raa.se. Riksantikvarieämbetet förvaltar flera nationella databaser för kulturhistorisk information såsom Fornsök, Kringla och Bebyggelseregistret med uppgifter om kulturmiljöer.

Konsumentverket tillhandahåller information om hållbar konsumtion som är riktad till konsumenter på www.hallakonsument.se.

Livsmedelsverket informerar om mat och miljö på www.slv.se [inklusive information om matens miljöpåverkan, oönskade ämnen i livsmedel, hur allmänheten kan minska sitt matsvinn samt de nationella kostråden som integrerar miljöaspekter.](#)

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) publicerar miljöinformation på www.smhi.se. SMHI tillhandahåller öppna data inom sina ansvarsområden. SMHI har också en omfattande produktion av publikationer i form av rapporter, faktablad, forskningsresultat och tidskrifter för nedladdning på sin hemsida.

Folkhälsomyndigheten, som bl.a. har i uppdrag att sprida kunskap om hur människors hälsa påverkas av miljön, publicerar årliga rapporter om folkhälsan i Sverige och annan miljöinformation på www.folkhalsomyndigheten.se.

Länsstyrelsernas webbplats www.lansstyrelsen.se innehåller värdefull regional och nationell miljöinformation.

Databasen Kolada samlar kommuners statistik bl.a. utifrån Agenda 2030 och möjliggör jämförelser mellan Sveriges alla kommuner och regioner på ett smidigt och visuellt sätt.

Många kommuner har tagit fram en miljöbarometer som finns tillgänglig för allmänheten via kommunens webbplats. Miljöbarometern är en bred källa till miljöinformation på lokal nivå och ger information om bl.a. statistik, nyckeltal och utvecklingstendenser på flera miljöområden.

Viltdata.se (www.viltdata.se) är ett webbaserat system som ger underlag till förvaltningen av jaktbart vilt. Viltdata ägs och administreras av Svenska Jägareförbundet och är en del av förbundets s.k. allmänna uppdrag om bl.a. viltövervakning och älgförvaltning.

Forskningsrådet Formas finansierar bl.a. miljöforskning. Via Formas webbplats, www.formas.se, finns möjlighet att ta del av och använda öppna data om rådets finansierade projekt genom ett API-gränssnitt.

(d) När det gäller punkten 4 – åtgärder som har vidtagits för att publicera och sprida nationella rapporter om tillståndet i miljön;

Sverige har ett väl utbyggt system för att övervaka landets naturmiljö tillstånd. Den nationella miljöövervakningen organiseras enligt tio programområden (Fjäll, Hälsorelaterad miljöövervakning, Jordbruksmark, Kust och hav, Landskap, Luft, Miljögiftssamordning, Skog, Sötvatten och Våtmarker) som i sin tur omfattar flera delprogram. Miljöövervakning ger en lägesbeskrivning av tillståndet i miljön och varnar för störningar. Arbetet bygger på återkommande, systematiskt upplagda undersökningar, som visar miljö tillståndet genom att registrera eventuella förändringar i naturmiljön. Naturvårdsverket ansvarar för att samordna den nationella miljöövervakningen.

Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten ansvarar tillsammans för att genomföra den nationella miljöövervakningen. Varje år publicerar de information om tillståndet i miljön i form av rapporter för olika delar av programmet. Publicerade rapporter är sökbara i Miljödataportalen, på myndigheternas webbplatser samt hos datavärdarna.

Delar av datan från den nationella miljöövervakningen om tillståndet i miljön tillhandahålls som officiell statistik, via www.scb.se.

Resultat från den nationella miljöövervakningen finns också att ta del av hos andra aktörer. Sveriges lantbruksuniversitet, Sveriges geologiska undersökning och SMHI m.fl. publicerar miljöövervakningsdata samt rapporter baserade på information från miljöövervakningen på sina respektive webbplatser. På www.slu.se/miljoanalys/statistik-och-miljodata/ finns bl.a. statistik om skogarnas tillstånd och förändring, vilken utgör en del av Sveriges officiella statistik.

Naturvårdsverket samordnar även miljömålsuppföljningen och redovisar årligen till regeringen en samlad beskrivning av det närmaste föregående årets resultat, vilket bl.a. inkluderar en redovisning av de åtgärder som vidtagits för att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet. En fördjupad utvärdering av möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet görs vart fjärde år. Information om miljömålsarbetet, inklusive de rapporter som publiceras finns att ta del av på sverigesmiljomal.se. Unece har granskat medlemsländernas tillgängliga miljöinformation och funnit att Sverige har en nära total öppenhet av information som används i europeiska miljö tillståndsbeskrivningar.

(e) När det gäller punkten 5 – åtgärder som har vidtagits för att sprida den information som anges i punkten (dokument om lagstiftning och politik, internationella avtal om miljöfrågor och andra viktiga internationella dokument om miljöfrågor m.m.);

Enligt rättsinformationsförordningen (1999:175) ska det finnas ett offentligt rättsinformationssystem för att tillförsäkra den offentliga förvaltningen och enskilda tillgång till grundläggande rättsinformation i elektronisk form samt att rättsinformationssystemet ska föras med hjälp av informationsteknik och finnas tillgängligt genom ett allmänt nätverk. Innehållet i systemet ska vara tillgängligt på ett enhetligt sätt. I förordningen specificeras vilken information rättsinformationssystemet ska innehålla. Domstolsverket ansvarar för [lagrummet.se](http://www.lagrummet.se) (www.lagrummet.se) som är en gemensam webbplats för den offentliga förvaltningens rättsinformation. På webbplatsen kan man hitta rättsinformation som finns hos regeringen, riksdagen, högre domstolar och statliga myndigheter samt även en del internationell information. Varje myndighet ansvarar för innehållet i sin egen rättsinformation och hur det publiceras på internet.

Regeringskansliet publicerar information på www.regeringen.se, skickar ut pressmeddelanden, ordnar möten och publicerar trycksaker. Konventioner och internationella avtal publiceras på webbplatsen så snart det är möjligt. Författningar finns i dag tillgängliga på olika webbsidor, bl.a. på riksdagens websida www.riksdagen.se och i Regeringskansliets rättsdatabaser (<http://rkrattsbaser.gov.se/sfsr>) som innehåller författningar i fulltext, författningsregister, direktiv till statliga kommittéer i fulltext från 1987 och ett kommittéregister med redovisningar av kommittéernas arbete. Information om strategier och policyer finns både på regeringens och på de statliga myndigheternas webbplatser. Ett exempel är den årliga uppföljning av miljömålen som presenteras på miljömålportalen www.miljomal.se. Såväl Miljödepartementet som de statliga myndigheterna under departementet, däribland Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och Kemikalieinspektionen, publicerar löpande information på sina webbplatser om sitt internationella arbete med länkar till konventioner och andra internationella dokument. Myndigheterna sprider information även på andra sätt än via sina webbplatser. Många miljömyndigheter och länsstyrelser publicerar tidningar eller nyhetsbrev som skickas ut i pappersform eller via e-post.

(f) När det gäller punkten 6 – åtgärder som har vidtagits för att uppmuntra de som bedriver verksamheter som har en betydande miljöpåverkan att regelbundet informera allmänheten om deras verksamhets och produkters miljöpåverkan (t.ex. genom frivillig miljömärkning eller miljörevisionsystem);

Distributörer av kemikalier är skyldiga att klassificera och märka sina produkter samt att lämna produktblad till yrkesmässiga mottagare. När det gäller varor har konsumenterna och andra som tar emot en vara rätt att få information om varans innehåll av sådana särskilt farliga ämnen som finns listade på EU:s kandidatförteckning. På Kemikalieinspektionens webbplats finns en blankett som konsumenterna kan skriva ut och använda när de vill fråga om varors innehåll av farliga ämnen. På Kemikalieinspektionens webbplats finns möjlighet att tipsa om brister i kemikaliesäkerheten och varje år får myndigheten in runt 300 tips från företag och allmänhet. Det hjälper myndigheten att skydda människor och miljön och att få företagen att fullgöra sina skyldigheter.

Det finns flera frivilliga system för att göra produktrelaterad miljöinformation tillgänglig för allmänheten, bl.a. miljömärkning. Miljömärkning underlättar för konsumenterna att välja miljöanpassade varor och tjänster och utgör också en drivkraft för företagen.

Det statligt ägda bolaget Miljömärkning Sverige AB förvaltar på regeringens uppdrag märkningssystemen Svanen och EU-blomman i Sverige. Utöver dessa märkningssystem finns en rad andra miljömärkningar, t.ex. Bra miljöval som är Naturskyddsföreningens märkning och TCO Certified, som är en oberoende hållbarhetscertifiering för IT-produkter.

Föreningen Skogen i Centrum/FSC Sverige har utvecklat en skogsbruksstandard och en miljömärkning för produkter som kommer från ett ansvarsfullt skogsbruk. Träbaserade produkter kan även vara PEFC-märkta. PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification) utvärderar och godkänner nationella standarder för certifieringar som uppfyller organisationens kriterier för hållbart skogsbruk. Kontrollen av efterlevnad av standarderna utförs av oberoende certifieringsföretag. Skogsbruksstandarderna innehåller bl.a. regler för den hänsyn som ska tas till natur- och kulturvärden och sociala värden vid skogsbruksåtgärder, att en viss areal ska avsättas för naturvård och att markägaren ska ha en aktuell skogsbruksplan.

IVL Svenska Miljöinstitutet ansvarar för det internationella systemet för certifierade miljövarudeklarationer EPD (Environmental Product Declaration). Deklarationerna syftar till att ge lättillgänglig, kvalitetssäkrad och jämförbar information om produkters och tjänsters miljöpåverkan.

Allmänheten kan få information om verksamheters påverkan på miljön genom olika miljölednings- och miljörevisionssystem. Myndigheter som omfattas av förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter (nu 186 myndigheter) ska ha ett miljöledningssystem som integrerar miljöhänsyn i myndighetens verksamhet så att hänsyn tas till verksamhetens direkta och indirekta miljöpåverkan på ett systematiskt sätt. Det innebär bl.a. att myndigheterna ska ha en miljöpolicy och fastställda miljömål för sin verksamhet samt en handlingsplan för arbetet med att nå dessa mål. Myndigheterna ska årligen redovisa sitt miljöledningsarbete till Naturvårdsverket. Naturvårdsverket ska stödja myndigheterna i arbetet och varje år lämna en sammanfattning av redovisningarna till regeringen. Naturvårdsverket poängsätter också och rankar de svenska myndigheternas miljöledningsarbete.

Det finns även frivilliga miljöledningssystem som innebär att certifieringsorgan granskar och miljöcertifierar företag och organisationer,

t.ex. Iso 14001 (en internationellt accepterad standard som utgör grunden för att fastställa ett miljöledningssystem) och Emas (Eco Management and Audit Scheme), som är ett liknande system inom EU. Naturvårdsverket ansvarar för Emas i Sverige.

(g) När det gäller punkten 7 – åtgärder som har vidtagits för att publicera och tillhandahålla den information som anges i punkten (t.ex. fakta och analyser relevanta för utformningen av större miljöpolitiska förslag);

Enligt offentlighetsprincipen har alla rätt till insyn i en myndighets verksamhet och rätt att ta del av allmänna handlingar som har kommit in till eller har upprättats hos myndigheten. Förslag till lagändringar och liknande remitteras regelmässigt till myndigheter, intresseorganisationer m.fl. och utgör allmänna handlingar hos Regeringskansliet. Ofta görs en sammanställning av remissvaren som finns tillgänglig i ärendets akt. I propositionen görs en sammanfattande beskrivning av delar av synpunkterna i remissvaren och skälen för regeringens beslut. Beslutsunderlag i form av exempelvis direktiv, utredningar och propositioner publiceras på internet (www.regeringen.se). Myndigheter och andra institutioners remissvar, årsredovisningar, miljömålsredovisning m.m. finns i de flesta fall att ta del av direkt på respektive myndighets webbplats och kan i annat fall begäras ut från den myndighet som förvarar dessa handlingar.

(h) När det gäller punkten 8 – åtgärder som har vidtagits för att utveckla mekanismer för att säkerställa att den produktinformation som behövs görs tillgänglig för allmänheten på ett sådant sätt att konsumenterna kan göra välgrundade miljöval;

Kemikalieinspektionen lämnar via sin upplysningstjänst information och svarar på frågor om kemikalier och kemikalier i varor. På Kemikalieinspektionens webbplats finns vidare en målgruppsanpassad ingång för allmänhet/konsumenter. Där finns information om de kemikalier och varor som är vanligt förekommande i vardagen, t.ex. kylarvätska, brandskum, leksaker och kläder. Där finns även produktinformation om vanligt förekommande kemiska ämnen, t.ex. bisfenol A, bly och flamskyddsmedel. Kemikalieinspektionens kemikaliepodd syftar till att sprida information om kemikalier i vardagen till allmänheten. Podden ska underlätta för konsumenterna att göra medvetna val. Kemikalieinspektionen arbetar proaktivt med medierelationer för att sprida information om skadliga kemikalier i vardagen till allmänheten och till företag. Kemikalieinspektionen samarbetar med Folkhälsomyndigheten och andra myndigheter om att informera om risker med antibiotikaresistens. Rapex är ett system som EU-länderna använder för att informera varandra om farliga

konsumentprodukter som finns på marknaden. Varje fredag publiceras en lista med Rapex-anmälningar om farliga produkter som har rapporterats in av myndigheterna i EU:s medlemsländer. I listan finns information om produkten, den möjliga faran och åtgärder som vidtogs av det rapporterande landet. Konsumentverket länkar till Rapex veckorapporter på <http://www.konsumentverket.se/fragor-och-svar/produktsakerhet/vad-ar-rapex/>.

(i) När det gäller punkten 9 – åtgärder som har vidtagits för att skapa ett nationellt system för att inventera eller registrera föroreningar

Sverige har ratificerat konventionens protokoll om register över utsläpp och överföringar av föroreningar (PRTR-protokollet). I samband med ratificeringen ersattes det tidigare kemikalieutsläppsregistret, KUR, av registret ”Utsläpp i siffror” som kan nås genom Naturvårdsverkets webbplats eller direkt på adress <http://utslappisiffror.naturvardsverket.se/>. Registret innehåller en databas med utsläpp från de cirka 1 300 största företagen i Sverige som bedriver en miljöfarlig verksamhet. Via webbplatsen får allmänheten tillgång till information om nationella utsläpp och utsläppsregistret är alltså åtkomligt och sökbart via internet.

Naturhistoriska riksmuseet arbetar med insamling av material till Miljöprovbanken, samt provberedning av biologiskt material för studier av miljögifter inom den svenska miljöövervakningen. Proven analyseras för förekomst av kända och okända miljögifter. Vävnadsproverna sparas i museets [miljöprovbank](#).

12. Hinder som uppstått vid genomförandet av artikel 5

Beskriv eventuella hinder i genomförandet av punkterna i artikel 5.

I dag hanteras vissa delar av miljöinformationen som elektroniska dokument med löptext optimerad för läsning av människor. Andra delar är optimerade för maskinell bearbetning och analys. I det senare fallet är det enkelt att maskinellt filtrera bort sekretessbelagda uppgifter före spridning. Finns informationen däremot i löptext behövs en arbetskrävande manuell procedur där sekretessbelagda uppgifter identifieras, sekretessbedöms och vid behov maskas bort, före spridning.

Även beskrivande information (metadata) och metadataprofiler/standarder utgör en utmaning, såväl för de som tillgängliggör miljöinformation som för de som konsumerar den.

Ovanstående har i praktiken gjort att få elektroniska dokument (utöver de där spridningen reglerats specifikt i författning) finns tillgängliga på internet.

Miljöinformationen är i dag utspridd på ett stort antal myndigheter och webbsidor, vilket innebär att det är svårt för allmänheten att skapa sig en överblick över vilken miljöinformation som finns tillgänglig och hur olika informationsmängder relaterar till varandra. Av samma skäl har allmänheten ibland svårt att få inblick i myndighetsprocesser och t.ex. följa ett ärende.

De senaste åren har emellertid fokus skiftat från ett förvaltningsinternt effektiviseringsperspektiv till ett externt användarperspektiv – där invånarens/företagarens behov av information från myndigheterna står i centrum. Detta ger i sin tur upphov till nya utmaningar, och en ökad komplexitet, när kraven på hur myndigheterna digitalt möter den enskilde invånaren eller företagaren – och kraven på digital samverkan och samordning mellan myndigheter – ökar.

För närvarande är utmaningarna att möta behoven hos invånare, företagare och myndigheter utifrån sammanhållna livs-, företags- och samhällshändelser – och att efterleva principen ”en uppgift, en gång”.

13. Ytterligare information om den praktiska tillämpningen av bestämmelserna i artikel 5

Ge ytterligare information om den praktiska tillämpningen av bestämmelserna om insamling och spridning av miljöinformation i artikel 5, t.ex. om det finns någon statistik om publicerad information?

Statistiska centralbyrån (SCB) har under 2019 presenterat 22 statistiknyheter inom ämnesområdet miljö. Under 2019 uppgick antalet tabeller i Statistikdatabasen (www.statistikdatabasen.scb.se) avseende ämnesområdet miljö till 224 tabeller, en ökning från 196 tabeller 2018. Ur Statistikdatabasen har knappt 21 000 uttag gjorts inom miljöområdet under 2019 jämfört med knappt 20 000 under 2018.

14. Webbadresser som är relevanta för att genomföra bestämmelserna i artikel 5

Ange eventuella relevanta webbadresser

–

15. Artikel 6, Allmänhetens deltagande i beslut om vissa verksamheter

Lista lagar och andra åtgärder som genomför bestämmelserna i artikel 6 om allmänhetens deltagande i beslut om vissa verksamheter

Förklara hur punkterna i artikel 6 har genomförts. Beskriv hur de relevanta definitionerna i artikel 2 och icke-diskrimineringskravet i artikel 3.9 har genomförts.

Det finns en lång tradition av att allmänheten deltar i beslutsprocesser på miljöområdet. Det finns sedan fyrtio år en miljöstillståndsprocess för industriella verksamheter och andra miljöfarliga verksamheter, t.ex. reningsverk och avfallsanläggningar. Tillståndsprocesser innebär samråd med allmänheten innan en tillståndsansökan lämnas in till tillståndsmyndigheten, kungörelse av ansökan och inhämtande av yttranden från bl.a. allmänheten, ett offentligt sammanträde inför tillståndsmyndigheten samt kungörelse av tillståndsmyndighetens avgörande. Sverige levde i huvudsak upp till konventionens bestämmelser om att ge allmänheten möjlighet att delta i beslutsprocesser i fråga om miljöfarliga verksamheter redan innan konventionen ratificerades. Under åren har denna möjlighet utvidgats till att avse flera typer av verksamheter samtidigt som de formella kraven på bl.a. ansökan, miljökonsekvensbeskrivningen och annat underlagsmaterial, har ökat och specificerats.

Beskriv också särskilt:

(a) När det gäller punkten 1 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att:

(i) bestämmelserna i artikel 6 tillämpas i fråga om beslut om huruvida sådana verksamheter som anges i bilaga 1 till konventionen ska tillåtas;

Det krävs generellt tillstånd för att bedriva sådana verksamheter som omfattas av bilaga I till konventionen. Tillstånd till miljöfarliga verksamhet och vattenverksamheter regleras i huvudsak enligt miljöbalken. En utgångspunkt i det svenska systemet för att reglera och kontrollera miljöpåverkan av verksamheter och åtgärder är krav på förprovning genom olika sorters tillståndsförfaranden. Tillståndskrav avseende miljöfarliga verksamheter och åtgärder regleras i 9 kap. och vattenverksamheter i 11 kap. miljöbalken. Det finns bestämmelser om miljöbedömningar i 6 kap. miljöbalken som garanterar allmänhetens deltagande i dessa tillståndsprövningar i enlighet med konventionen. Bestämmelser om tillståndsprocesser finns också i andra lagar som hänvisar till miljöbalkens bestämmelser om miljöbedömningar. Det finns vidare i 7 kap. 28 a § miljöbalken ett särskilt krav på tillstånd för att bedriva verksamhet eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett naturområde som har förtecknats enligt 7 kap. 27 § miljöbalken (Natura 2000-områden). Även

för denna tillståndsprövning ska bestämmelser om miljöbedömningar med tillhörande samråd tillämpas.

För verksamheter eller åtgärder som ska tillståndsprövas enligt 9 eller 11 kap. miljöbalken eller som tillåtlighetsprövas av regeringen enligt 17 kap. miljöbalken ska en så kallad specifik miljöbedömning göras om verksamheten eller åtgärden kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Frågan om en verksamhet eller åtgärd medför betydande miljöpåverkan är för vissa verksamheter och åtgärder bestämd på förhand. För andra ska frågan avgöras i varje enskilt fall. I en undersökning om betydande miljöpåverkan kan antas för en verksamhet eller åtgärd ingår bl.a. att verksamhetsutövaren samråder om verksamheten och dess miljöeffekter och upprättar en samrådsredogörelse. En specifik miljöbedömning innebär att den som avser att bedriva verksamheten eller åtgärden samråder om hur en miljökonsekvensbeskrivning ska avgränsas, tar fram en miljökonsekvensbeskrivning och ger in miljökonsekvensbeskrivningen till den som prövar tillståndsfrågan. Den myndighet som prövar tillståndsfrågan ger tillfälle till synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen och slutför miljöbedömningen.

Prövning av vissa verksamheter som träffas av konventionen sker enligt bestämmelser i specifik sektorslagstiftning. Det handlar t.ex. om lagen (1966:314) om kontinentalsockeln, väglagen (1971:948) och lagen (1995:1649) om byggande av järnväg.

För verksamheter som prövas enligt någon av sektorslagarna regleras förutsättningarna för när en specifik miljöbedömning ska göras i respektive sektorslag genom att det i sektorslagen finns en hänvisning till bestämmelser i 6 kap. miljöbalken, se t.ex. 4 § tredje stycket lagen (1978) om vissa rörledning. För vägar och järnvägar ser regleringen däremot annorlunda ut. I väglagen, lagen om byggande av järnväg och plan- och bygglagen (2010:900) genomförs krav i konventionen dels genom bestämmelser i den specifika lagstiftningen och föreskrifter som har meddelats med stöd av dessa lagar, dels genom hänvisningar till bestämmelser i 6 kap. miljöbalken. Se t.ex. 16 § väglagen i fråga om miljökonsekvensbeskrivningens innehåll.

(ii) bestämmelserna i artikel 6 tillämpas på beslut om huruvida verksamheter som inte omfattas av bilaga 1, men som kan ha betydande påverkan på miljön, ska tillåtas;

Som redogjorts för under punkten (a) (i) finns bestämmelser i 6 kap. miljöbalken samt i förordningar som meddelats med stöd av miljöbalken som säkerställer att konventionen tillämpas på beslut som kan ha betydande påverkan på miljön.

(b) När det gäller punkten 2 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att berörd allmänhet informeras tidigt i beslutsprocessen och på ett lämpligt och effektivt sätt;

Enligt bestämmelser i miljöbalken ska den som tänker bedriva en verksamhet som kräver tillstånd eller beslut om tillåtlighet samråda med länsstyrelsen, tillsynsmyndigheten och enskilda som kan antas bli särskilt berörda. Motsvarande process garanteras också i gränsöverskridande sammanhang. Om det är fråga om en verksamhet eller åtgärd som kan antas innebära betydande miljöpåverkan eller om verksamheten eller åtgärden på annat sätt omfattas av krav på specifik miljöbedömning ska samråd ske också med övriga statliga myndigheter, de kommuner och den allmänhet som kan antas bli berörd av verksamheten eller åtgärden. Redan före samrådet ska den som avser att bedriva verksamheten i ett samrådsunderlag lämna uppgifter om bl.a. verksamhetens lokalisering, omfattning och utformning samt dess förutsedda miljöpåverkan till myndigheterna och till de enskilda som särskilt berörs. Bestämmelser om samrådsunderlagets innehåll finns i 8 och 9 §§ miljöbedömningsförordningen (2017:966).

Den som prövar tillståndsfrågan ska kungöra att miljökonsekvensbeskrivningen finns, göra den tillgänglig för allmänheten och ge allmänheten skälig tid och minst 30 dagar att yttra sig (6 kap. 39 § miljöbalken). Miljöbalken innehåller krav på vad kungörelsen ska omfatta. Handlingarna i en tillståndsansökan ska inte bara hållas tillgängliga hos den beslutande myndigheten utan även hos en aktförvarare som t.ex. kan vara ett kommunalt kontor i närheten av den plats där verksamheten ska bedrivas.

Om ett samrådsunderlag eller en kungörelse avser en s.k. Sevesoverksamhet ska den enligt 22 kap. 3 a § miljöbalken innehålla särskild uppgift om detta. Detta som ett led i att öka informationen till allmänheten, se prop. 2014/15:60 s. 60.

(c) När det gäller punkten 3 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att tidsfristerna för allmänhetens deltagande överensstämmer med kraven i bestämmelsen;

Det är en förutsättning för en fungerande process att allmänheten erbjuds en rimlig tid för att hämta in information, ta ställning och lämna in synpunkter. I 6 kap. 25 § miljöbalken finns bestämmelser som uttryckligen anger att samrådsunderlag ska lämnas i så god tid att synpunkter på underlaget och på frågan om betydande miljöpåverkan kan tas tillvara. Enligt 6 kap. 31 § miljöbalken ska det så kallade avgränsningssamrådet påbörjas och samrådsunderlaget lämnas i så god tid att det ger utrymme för ett meningsfullt samråd innan verksamhetsutövaren utformar miljökonsekvensbeskrivningen och den slutliga tillståndsansökan. Om mark- och miljödomstolen kallar till huvudförhandling i målet i samband med kungörelsen av ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen, får förhandlingen hållas tidigast tre veckor efter det att kungörandet skedde (22 kap. 17 § miljöbalken).

(d) När det gäller punkten 4 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att allmänheten får delta på ett tidigt stadium;

Sverige har fem nationella minoriteter: judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Samer är dessutom ett urfolk. Enligt 5 § lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska minoriteterna ges möjlighet till inflytande i frågor som rör dem. Dessutom åligger det förvaltningsmyndigheter att så långt som möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor. Skyldigheten gäller på samma sätt för alla minoriteter i hela landet. I dag sker samråd med minoriteter på alla nivåer i samhället men omfattningen och tillvägagångssättet varierar stort. På kommunal nivå sker samråd i störst utsträckning i de kommuner som ingår i förvaltningsområdet för något av språken finska, meänkieli och samiska. Tolkningen av vad samråd innebär och hur de ska genomföras skiljer sig åt och även förutsättningarna för samråd ser olika ut i olika kommuner eller inom olika förvaltningsmyndigheter. Mot denna bakgrund har en ny bestämmelse införts i minoritetslagen från och med 1 januari 2019 som innebär ett förtydligande av att samråd avser en strukturerad dialog med minoriteterna i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i beslutsfattande. Dessutom har en ny bestämmelse införts som reglerar förvaltningsmyndigheternas skyldighet att särskilt samråda med barn och unga som tillhör en nationell minoritet i de frågor som rör dem.

I bestämmelsen anges också att formerna för samråd med barn och unga också ska anpassas efter deras förutsättningar.

Se även svar under (c) ovan.

(e) När det gäller punkten 5 – åtgärder som har vidtagits för att uppmuntra potentiella sökande att innan de söker tillstånd identifiera den berörda allmänheten, inleda diskussioner och tillhandahålla information om syftet med ansökan;

Enligt miljöbalken ska alla som avser att bedriva verksamhet som kräver tillstånd eller beslut om tillåtlighet samråda med länsstyrelsen, tillsynsmyndigheten och enskilda som kan antas bli särskilt berörda. Om verksamheten ska antas medföra en betydande miljöpåverkan ska samråd även genomföras med övriga statliga myndigheter, de kommuner och den allmänhet som kan antas bli berörda. Krav finns också om samrådsunderlag, se ovan under b).

(f) När det gäller punkten 6 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att

(i) de behöriga myndigheterna ger den berörda allmänheten all information som är av betydelse för beslutsprocessen och som finns tillgänglig vid tiden för förfarandet för allmänhetens deltagande i beslutsprocessen och

(ii) särskilt att de behöriga myndigheterna ger den berörda allmänheten den information som anges i punkten.

Var och en har rätt att ta del av information som ingår som underlag i en tillståndsprövning med stöd av offentlighetsprincipen. Tillgången till information är kostnadsfri. Bestämmelserna i 6 kap. miljöbalken och miljöbedömningsförordningen innehåller uttryckliga bestämmelser om att samrådsunderlag ska lämnas i god tid till de som deltar i samrådet och vad samrådsunderlaget ska innehålla samt vilken information en miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla. Miljöbalken innehåller även bestämmelser om vilken information som ska hållas tillgänglig för allmänheten vid kungörelse av ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen.

(g) När det gäller punkten 7 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att allmänhetens deltagande i beslutsprocessen ska omfatta en möjlighet för allmänheten att lämna synpunkter, upplysningar, analyser eller åsikter som den anser vara relevant för den föreslagna verksamheten;

Den som prövar tillståndsfrågan ska kungöra att miljökonsekvensbeskrivningen finns, göra den tillgänglig för allmänheten och ge allmänheten skälig tid och minst 30 dagar att yttra sig innan målet eller ärendet prövas (6 kap. 39 § miljöbalken). Allmänheten har dessutom

möjlighet att under tillståndsprocessens gång yttra sig över kompletterande underlag som lämnas in av den som söker tillstånd.

(h) När det gäller punkten 8 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att det i ett beslut tas vederbörlig hänsyn till vad som framkommit vid allmänhetens deltagande;

Den som prövar tillståndsfrågan ska, när tillståndsfrågan avgörs, slutföra miljöbedömningen genom att med hänsyn till innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen och det som kommit fram under handläggningen av målet eller ärendet identifiera, beskriva och göra en slutlig och samlad bedömning av miljöeffekterna (6 kap. 43 § miljöbalken). I miljökonsekvensbeskrivningen ska ingå en redogörelse för de samråd som har skett och vad som kommit fram i samråden (6 kap. 35 § 8 miljöbalken). Genom hänvisningar framgår att om en betydande miljöpåverkan kan antas ska 6 kap. 43 § miljöbalken också tillämpas i prövningen enligt t.ex. ellagen (1997:857) (2 kap. 8 a § andra stycket 2), lagen (1978:160) om vissa rörledningar (4 § fjärde stycket 2), naturgaslagen (2005:403) (2 kap. 7 § 2 stycket 2) och minerallagen (1991:45) (4 kap. 2 § femte stycket).

När frågan om att fastställa en vägplan eller järnvägsplan avgörs ska resultatet av samråd och yttranden beaktas (18 § väglagen (1971:958) resp. 2 kap. 15 § lagen (1995:1649) om byggande av järnväg).

(i) När det gäller punkten 9 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att allmänheten skyndsamt och på föreskrivet sätt får information om beslut;

Mark- och miljödomstolen ska meddela dom om tillstånd så snart som möjligt med hänsyn till målets art och omständigheterna i övrigt (22 kap. 21 § miljöbalken). Om huvudförhandling hållits ska domen, om det inte finns synnerliga skäl, meddelas inom två månader efter det att förhandlingen har avslutats. Parterna ska underrättas om innehållet i domen skriftligen eller genom att domen hålls tillgänglig hos aktförvararen. I stor utsträckning kungörs domar i ansökningsmål. Detta gäller även länsstyrelsernas beslut i ansökningsärenden. Även förordningen (2003:234) om tiden för tillhandahållande av domar och beslut, m.m. innehåller bestämmelser om tiden för tillhandahållande av handlingar, om hur handlingar ska tillhandahållas och om upplysningar till enskilda. Ett uttryckligt krav på kungörelse finns i 6 kap. 44 § miljöbalken som anger att den som prövar en tillståndsfråga som kräver en specifik miljöbedömning när frågan är avgjord snarast ska kungöra detta. Av kungörelsen ska det framgå hur allmänheten kan få tillgång till innehållet i avgörandet. Den svenska

offentlighetsprincipen innebär också att alla har möjlighet att ta del av beslutstexten. Även i förvaltningslagen (2017:900), förvaltningsprocesslagen (1971:291) och lagen (1996:242) om domstolsärenden finns bestämmelser om meddelande av dom och beslut. I bestämmelser i miljöbalken, rättegångsbalken (1942:740), förvaltningslagen, lagen om domstolsärenden och förvaltningsprocesslagen regleras vidare vad en dom eller ett beslut ska innehålla. I 29 § industriutsläppsförordningen (2013:250) anges att när en dom i ett tillståndsmål skickas till Naturvårdsverket eller Statens jordbruksverk, ska prövningsmyndigheten särskilt uppmärksamma verket på att domen eller beslutet rör en industriutsläppsverksamhet, med syftet att nämnda myndigheter på ett lättare sätt ska kunna uppfylla sin informationsplikt till allmänheten enligt 28 § i förordningen.

(j) När det gäller punkten 10 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att punkterna 2–9 tillämpas när en myndighet omprövar eller uppdaterar villkoren för en verksamhet som avses i punkt 1;

Vid prövningar avseende återkallelser av tillstånd, omprövning av villkor, dispenser och godkännanden som avses i 24 kap. 3, 5, 8 eller 9 §§ miljöbalken krävs vare sig en specifik miljöbedömning eller en undersökning av betydande miljöpåverkan enligt 6 kap. miljöbalken. Detsamma gäller för den omprövning av vattenverksamheter som ska ske enligt 24 kap. 10 § miljöbalken av vattenverksamheter. När en myndighet efter ansökan av verksamhetsutövaren prövar om ändring av en befintlig verksamhet eller nytt tillstånd ska meddelas gäller i huvudsak samma bestämmelser om miljökonsekvensbeskrivning och samråd som vid ansökan om ett nytt tillstånd om ansökan görs av verksamhetsutövaren. Allmänhetens deltagande är därmed garanterat på samma sätt vid förnyade prövningar av befintliga verksamheter.

Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram en vägledning som stöd för länsstyrelserna i processen för den regionala samverkan inför verksamhetsutövares ansökan om omprövning av tillstånd till vattenkraftverk. I denna vägledning rekommenderas länsstyrelserna bl.a. att samråda med ideella organisationer.

(k) När det gäller punkten 11 – åtgärder som har vidtagits för att tillämpa bestämmelserna i artikel 6 på beslut om huruvida avsiktlig utsättning av genetiskt modifierade organismer (GMO) i miljön ska tillåtas.

Se avsnitt 34.

16. Hinder som uppstått vid genomförandet av artikel 6

Beskriv eventuella hinder i genomförandet av punkterna i artikel 6.

—

17. Ytterligare information om den praktiska tillämpningen av bestämmelserna i artikel 6

Ge ytterligare information om den praktiska tillämpningen av bestämmelserna om allmänhetens deltagande i beslut om sådana särskilda verksamheter som avses i artikel 6, finns det t.ex. statistik eller annan information om allmänhetens deltagande i beslut om dessa särskilda verksamheter eller om beslut om att inte tillämpa bestämmelserna i artikeln i fråga om verksamheter som rör det nationella försvaret.

—

18. Webbadresser som är relevanta för att genomföra bestämmelserna i artikel 6

Ange eventuella relevanta webbadresser.

—

19. Artikel 7, Allmänhetens deltagande i utarbetandet av planer, program och riktlinjer avseende miljön

Lista åtgärder som har vidtagits för att göra det möjligt för allmänheten att, i enlighet med artikel 7, delta i utarbetandet av planer och program som avser miljön. Beskriv hur de relevanta definitionerna i artikel 2 och icke-diskrimineringskravet i artikel 3.9 har genomförts.

När det gäller fysisk planering och markanvändning finns bestämmelser i plan- och bygglagen (2010:900) om att kommunen ska hålla planförslag tillgängliga för alla som vill ta del av dem och ge kommunens medlemmar, sammanslutningar och enskilda i övrigt som har ett väsentligt intresse av ett förslag tillfälle att delta i kommunens samråd innan beslut fattas. Syftet med samrådet är att få fram ett så bra beslutsunderlag som möjligt och att ge möjlighet till insyn och påverkan.

Det finns även i fråga om annan planering bestämmelser om allmänhetens deltagande, t.ex. bestämmelser i 15 kap. miljöbalken om hur avfallsplaner på kommunal och nationell nivå tas fram och vad de ska innehålla. I dessa redogörs bl.a. för åtgärder som har vidtagits och är planerade att vidtas för att se till att avfall tas om hand på ett korrekt sätt.

Dessutom tillämpas normalt ett remissförfarande där berörda myndigheter och organisationer får komma till tals innan beslut fattas. Även handlingsprogram remitteras till berörda instanser när det bedöms lämpligt. Ett exempel är arbetet med en nationell strategi för hållbar utveckling under vilket det bl.a. har hållits möten och dialoger med olika grupper i samhället.

Miljöbalken ställer krav på att planer och program som kan antas medföra en betydande miljöpåverkan ska miljöbedömas. Inom ramen för en miljöbedömning ska berörda myndigheter och allmänheten få delta i planeringsprocessen och lämna synpunkter som ska beaktas innan planen eller programmet antas (6 kap. 3–19 §§ miljöbalken).

20. Möjligheter för allmänheten att, i enlighet med artikel 7, delta i arbetet med att ta fram politiska riktlinjer som avser miljön

Förklara vilka möjligheter det finns för allmänheten att delta i arbetet med att ta fram politiska riktlinjer som rör miljön.

Det finns ett flertal formaliserade forum för samverkan och dialog mellan Regeringskansliet och företrädare för olika typer av föreningar och folkrörelser.

Den parlamentariska kommittén Miljömålsberedningen har i uppdrag att föreslå hur miljö kvalitetsmålen ska nås genom att ta fram politiskt förankrade förslag till strategier på olika områden. Strategierna ska omfatta förslag till etappmål, styrmedel och åtgärder. Miljömålsberedningen ska arbeta i bred dialog med det omgivande samhället, bl.a. med ideella organisationer, för att inhämta kunskap och förankra förslag till strategier. Miljömålsberedningen anordnar hearings och seminarier samt bjuder in företrädare för ideella organisationer till sammanträdena. Två företrädare för miljöorganisationer i Sverige, Naturskyddsföreningen och Världsnaturfonden (WWF), har varit sakkunniga i beredningen sedan den startade 2010.

Regeringen beslutade 2018 om ett nationellt skogsprogram. Programmet togs fram i bred dialog med det civila samhället. Målet med programmet är att skogen ska bidra med jobb och hållbar tillväxt i hela landet samt till utvecklingen av en växande bioekonomi. Ett programråd är knutet till skogsprogrammet och där ingår representanter för ett tjugotal organisationer och myndigheter. Programrådets roll är att ge vägledning och råd till regeringen i det fortsatta arbetet.

Regeringen tillsatte 2016 en nationell samordnare för initiativet Fossilfritt Sverige som går ut på att tillsammans med företag och andra aktörer ta fram planer som leder mot fossilfrihet. I dag har 22 branschvisa färdplaner presenterats omfattande tillsammans huvuddelen av utsläppen av växthusgaser från Sverige. Samordnaren ska tillhandahålla en plattform för dialog och samarbete, såväl mellan aktörerna och regeringen som mellan aktörerna. Initiativet omfattar drygt 500 aktörer från näringslivet, kommuner, regioner och organisationer, däribland Naturskyddsföreningen och WWF.

Enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660) ska vattenmyndigheterna planera sitt arbete så att det möjliggör och uppmuntrar till deltagande av alla som berörs av förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön. Innan vattenmyndigheten fattar beslut om kvalitetskrav för yt- och grundvattenförekomster samt skyddade områden, förvaltningsplaner och åtgärdsprogram för att miljökvalitetsnormerna ska kunna uppfyllas eller i övrigt handlägger frågor enligt förordningen som är av större betydelse ska myndigheten samråda med de myndigheter, kommuner, organisationer, verksamhetsutövare och enskilda som berörs av beslutet. Den som upprättar ett förslag till åtgärdsprogram ska genom kungörelse i ortstidning eller på annat sätt ge de som berörs av åtgärdsprogrammet tillfälle under minst sex månader att lämna synpunkter på förslaget, och i en särskild sammanställning redovisa synpunkterna och hur hänsyn tas till dem (5 kap. 4 § miljöbalken och 6 kap. 7 § vattenförvaltningsförordningen). Av kungörelsen av förslaget till åtgärdsprogram ska det framgå att förslaget finns tillgängligt för allmänheten hos vattenmyndigheten och samtliga länsstyrelser och kommuner inom det område som programmet omfattar samt inom vilken tid och till vem synpunkter ska lämnas. När ett åtgärdsprogram har fastställts ska vattenmyndigheten snarast kungöra detta i ortstidning. Information om vattenmyndigheternas samråd annonseras även på deras webbplatser. Under den senaste samrådsperioden om förvaltningsplan, åtgärdsplan och miljökvalitetsnormer anordnade t.ex. Vattenmyndigheten i Bottenvikens vattendistrikt tillsammans med distriktets länsstyrelser tretton lokala möten i vattenrådets regi samt en workshop som samlade ett hundratal deltagare. Vattenråden, ska skapa en lokal förankring i vattenförvaltningsarbetet och fungera som ett forum för att diskutera frågor om vattenresurser och vattenkvalitet inom det aktuella området. De ska involvera alla som berörs, t.ex. kommuner, näringslivet, fiskeföreningar, naturskyddsföreningar och även privatpersoner.

Allmänheten ges även möjlighet att påverka beslut om det program för allsidiga forsknings- och utvecklingsverksamhet för säkert omhändertagande av kärnavfall som den som har tillstånd att driva en kärnkraftsreaktor ska ges in till Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) vart tredje år (12 § lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet och 25 § förordningen (1984:14) om kärnteknisk verksamhet). Enligt bestämmelserna ska myndigheten utvärdera och granska programmet och i samband med detta bjuder SSM in olika parter i samhället att delta i beslutsprocessen och lämna synpunkter. SSM vänder sig även till företrädare för myndigheter, kommuner, allmänhet och näringsliv för att inhämta synpunkter på de nationella program för hantering av radioaktivt avfall som upprättas i enlighet med artikel 5a, 11 och 12, direktiv 2011/70/Euratom.

Inom varje länsstyrelse finns en viltförvaltningsdelegation för samverkan i frågor om länets viltförvaltning. Delegationerna beslutar bl.a. om övergripande riktlinjer för viltförvaltningen och deltar i arbetet med att ta fram rovdjursförvaltningsplaner och miniminivåer för förekomsten av stora rovdjur. Delegationen består av ledamöter som representerar olika intressen, såsom jakt- och viltvård, naturvård, jordbruk och skogsnäring, t.ex. medlemmar i miljöorganisationer.

21. Hinder som uppstått vid genomförandet av artikel 7

Beskriv eventuella problem med att genomföra artikel 7.

—

22. Ytterligare information om den praktiska tillämpningen av artikel 7

Lämna ytterligare information om den praktiska tillämpningen av bestämmelserna om allmänhetens deltagande i fråga om sådana beslut som avses i artikel 7.

—

23. Webbadresser som är relevanta för att genomföra artikel 7

Ange eventuella relevanta webbadresser.

—

24. Artikel 8, Allmänhetens deltagande i utarbetandet av lagar och andra författningar

Beskriv vilka insatser som myndigheter gör för att, i enlighet med artikel 8, främja ett effektivt deltagande från allmänheten när myndigheter tar fram rättsligt bindande bestämmelser som kan ha en betydande inverkan på miljön. Beskriv hur de relevanta definitionerna i artikel 2 och icke-diskrimineringskravet i artikel 3.9 har genomförts.

Regeringen och andra normgivande organ tillämpar regelmässigt remissförfarande under arbetet med att ta fram bestämmelser som är av allmänt intresse. Att det som ett led i beredningen av ärenden i stor utsträckning hämtas in yttrande från myndigheter och allmänhet är ett karakteristiskt och betydelsefullt inslag i svensk politisk beslutsprocess. Beredningskravet i fråga om regeringsärenden är särskilt reglerat i grundlag. I regeringsformen anges uttryckligen att vid beredningen av regeringsärenden ska behövliga upplysningar och yttranden inhämtas från berörda myndigheter. Upplysningar och yttranden ska också i den omfattning som behövs inhämtas från kommuner. Även sammanslutningar och enskilda ska i den omfattning som behövs ges möjlighet att yttra sig (7 kap. 2 § regeringsformen). Riksdagens konstitutionsutskott prövar också vid sin årliga granskning av regeringen att förvaltningsärenden har handlagts i enlighet med gällande förvaltningsrättsliga principer. Av 23 § första stycket förvaltningslagen (2017:900) framgår att en myndighet ska se till att ett ärende blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver. Av 26 § förvaltningslagen framgår att en myndighet inom ramen för ett ärende kan begära ett yttrande från en annan myndighet eller från någon enskild.

25. Hinder som uppstått vid genomförandet av artikel 8

Beskriv eventuella problem med att genomföra artikel 8.

—

26. Ytterligare information om den praktiska tillämpningen av artikel 8

Lämna ytterligare information om den praktiska tillämpningen av bestämmelserna om allmänhetens deltagande i fråga om sådana beslut som avses i artikel 8.

—

27. Webbadresser som är relevanta för att genomföra artikel 8

Ange eventuella relevanta webbadresser.

—

28. Artikel 9, Tillgång till rättslig prövning

Lista lagar och andra åtgärder som genomför bestämmelserna om tillgång till rättslig prövning i artikel 9.

Beskriv hur punkterna i artikel 9 genomförs. Beskriv hur de relevanta definitionerna i artikel 2 och icke-diskrimineringskravet i artikel 3.9 har genomförts. Beskriv särskilt:

(a) När det gäller punkten 1 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att

(i) den som anser att hans eller hennes begäran om information enligt artikel 4 inte har behandlats i enlighet med bestämmelserna i den artikeln har rätt till en överprövning av en domstol eller något annat oberoende och opartiskt organ som inrättats genom lag;

Rätten att överklaga en myndighets beslut att avslå en begäran om att få ta del av en allmän handling framgår av 2 kap. 15 § tryckfrihetsförordningen. Av 6 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) följer att den som prövar en utlämnandefråga ska informera sökanden om möjligheten att begära myndighetens prövning och att det krävs ett skriftligt beslut av myndigheten för att beslutet ska kunna överklagas.

Enligt 6 kap. 7 § offentlighets- och sekretesslagen ska den som begärt att få ut en handling men har fått avslag eller endast fått ta del av handlingen med förbehåll, få överklaga beslutet. Sökanden kan normalt överklaga beslutet till kammarrätten (eller om det är kammarrätten som beslutat – till Högsta förvaltningsdomstolen). Beslut av allmän domstol får överklagas till högre instans.

Beslut av statsråd överklagas till regeringen.

Ett beslut av ett sådant enskilt organ som omfattas av lagen (2005:181) om miljöinformation hos vissa enskilda organ överklagas till kammarrätten (9 §).

(ii) för det fall att det finns föreskrifter om en sådan domstolsprövning, att den berörda personen även har rätt till ett snabbt lagstadgat förfarande avgiftsfritt eller till en låg avgift för att få sin sak omprövad av myndigheten eller prövad av ett annat oberoende och opartiskt organ än en domstol;

Ett överklagande av en myndighets beslut att avslå en begäran om att få ta del av en allmän handling ska prövas skyndsamt (2 kap. 15 § tryckfrihetsförordningen).

Myndigheterna har dessutom en möjlighet att rätta eller ändra sina beslut. Enligt 36 § förvaltningslagen (2017:900) får en myndighet rätta ett beslut som den har meddelat om det innehåller en uppenbar felaktighet till följd av

någons förbiseende. En myndighet får även ändra ett beslut som den själv har fattat om den anser att beslutet är felaktigt på grund av att det har tillkommit nya omständigheter eller av någon annan anledning (37 § första stycket förvaltningslagen). Ett beslut som till sin karaktär är gynnande för någon enskild part får dock bara under vissa förutsättningar ändras till den enskildes nackdel (37 § andra stycket förvaltningslagen). Vidare är en myndighet, under vissa förutsättningar, skyldig att ändra ett beslut som den själv har fattat (38 § förvaltningslagen).

Såväl omprövningsförfaranden som överklagandeförfaranden är gratis.

(iii) slutliga beslut enligt denna bestämmelse är bindande för den myndighet som innehar information, att beslutet är skriftligt motiverat – åtminstone när en begäran om tillgång till information har avslagits;

En myndighets beslut som kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt ska innehålla en klargörande motivering, om det inte är uppenbart obehövligt (32 § förvaltningslagen och 23 § förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol). Ett beslut att avslå en begäran om miljöinformation ska vara skriftligt om sökanden begär det (6 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen och 8 § lagen (2005:181) om miljöinformation hos vissa enskilda organ).

När en domstol efter överklagande har beslutat bifalla en begäran om att få ta del av en allmän handling ska den myndighet som förvarar handlingen se till att sökanden får tillgång till den.

(b) När det gäller punkten 2 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att, inom ramen för den nationella lagstiftningen, den berörda allmänheten som uppfyller kriterierna i punkt 2 har rätt till prövning av den materiella och formella giltigheten av ett beslut, en handling eller en underlåtenhet som omfattas av artikel 6 vid domstol och/eller något annat oberoende och opartiskt organ som har inrättats genom lag;

Rätt till domstolsprövning av den materiella och formella giltigheten av ett beslut etc. som omfattas av artikel 6 föreskrivs på olika håll i lagstiftningen. Beslut om tillstånd till verksamheter som kan ha en betydande påverkan på miljön fattas i de flesta fall enligt bestämmelserna i miljöbalken. De besluten får överklagas antingen via överordnad myndighet vidare till mark- och miljödomstol och därefter till Mark- och miljööverdomstolen eller från mark- och miljödomstol vidare till Mark- och miljööverdomstolen och slutligen till Högsta domstolen. Vid överprövningen kan beslutet prövas i både materiellt och formellt hänseende. Ett fullgott samråd och en fullständig miljökonsekvensbeskrivning utgör en processförutsättning vid

domstolens behandling av en tillståndsansökan. Om lagens krav i dessa avseenden inte uppfyllts kan ansökan komma att avvisas.

Vissa tillståndsbeslut fattas i första instans av regeringen eller efter överklagande till regeringen. Sådana beslut kan i vissa fall rättsprövas av Högsta förvaltningsdomstolen med stöd av lagen (2006:304) om rättsprövning av vissa regeringsbeslut.

Överklagbara domar och beslut får överklagas av den som beslutet angår om beslutet gått honom eller henne emot (16 kap. 12 § miljöbalken och 42 § förvaltningslagen). Enligt rättspraxis anses varje person som kan tillfogas skada eller utsättas för annan olägenhet genom den verksamhet för vilken tillstånd söks ha rätt att vara part och att överklaga, om risken för skada eller olägenhet rör ett av rättsordningen skyddat intresse och inte är enbart teoretisk eller helt obetydlig (Högsta domstolen, NJA 2004 s. 590 och NJA 2012 s. 921).

Miljöorganisationers rätt att överklaga domar och beslut regleras särskilt i 16 kap. 13 § miljöbalken och i en rad speciallagar.

Den generella rätten för miljöorganisationer att överklaga bl.a. tillståndsbeslut infördes 1999 i 16 kap. 13 § miljöbalken. Efter att Sverige blev part till konventionen ändrades bestämmelsen bl.a. på så sätt att det nu klart framgår att överklagandemöjligheterna även omfattar tillsynsbeslut enligt 10 kap. miljöbalken (beslut om avhjälpande vid allvarliga miljöskador) samt omprövning av eller villkor i domar eller beslut. Bestämmelsen har också ändrats till att omfatta fler organisationstyper. Ideella föreningar eller andra juridiska personer som har till huvudsakligt ändamål att tillvarata naturskydds- eller miljöskyddsintressen, inte är vinstdrivande, har bedrivit verksamhet i Sverige under minst tre år och har minst 100 medlemmar eller på annat sätt visar att organisationen har allmänhetens stöd har numera överklaganderätt.

Högsta domstolen har i NJA 2012 s. 921 fastställt att organisationer som svarar mot kriterierna i 16 kap. 13 § miljöbalken har rätt att överklaga, medan det i de fall där en organisation inte svarar mot kriterierna får göras en bedömning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Enligt domen får kriterierna aldrig ses isolerade från det bakomliggande syftet, att fastställa om organisationen är verksam på ett sådant sätt att den kan anses representera allmänheten, närmast för att bevaka allmänna naturskydds- eller

miljöskyddsintressen. Domstolen kom i målet fram till att en generös bedömning av miljöorganisationernas rätt att överklaga ska göras. Domstolen hänvisade till förarbetena (prop. 1997/98:45 del 1 s. 486) och EU-domstolens dom i mål C-115/09. I Högsta domstolens avgörande NJA 2020 s. 845 hänvisade domstolen till NJA 2012 s. 921 och bekräftade att kriterierna i 16 kap. 13 § är hållpunkter för bedömningen och inte krav av självständig betydelse som i sig kan utesluta en rätt att överklaga. Domstolen fastställde vidare att bedömningen i ett enskilt fall därför kan bli att en organisation som inte fullt ut uppfyller kriterierna har rätt att överklaga beslutet. I det konkreta avgörandet kom domstolen fram till att en organisation med ett fåtal medlemmar hade rätt att överklaga beslutet i fråga.

Kulturmiljöorganisationer har i praxis ansetts ha rätt att överklaga beslut om beslutet aktualiserar hänsynstaganden som mer tydligt är relaterade till kulturmiljön (se Högsta domstolens beslut i NJA 2020 s. 641, jfr även Högsta förvaltningsdomstolens dom HFD 2018 ref. 10 II).

Utvecklingen av allmänhetens tillgång till rättslig prövning genom rättspraxis beskrivs vidare i avsnitt 30.

Bestämmelserna i 16 kap. 13 § om vissa ideella föreningars rätt att överklaga gäller i fråga om strandskydd också för en ideell förening som enligt sina stadgar har till ändamål att tillvarata friluftsintrössen.

Enligt 2 § lagen om rättsprövning av vissa regeringsbeslut har en miljöorganisation som avses i 16 kap. 13 § miljöbalken en uttrycklig rätt att ansöka om rättsprövning av sådana tillståndsbeslut av regeringen som omfattas av artikel 9.2 i konventionen.

Vissa beslut som omfattas av konventionen meddelas enligt plan- och bygglagen (2010:900). I 13 kap. 12 och 13 §§ plan- och bygglagen regleras rätten för miljöorganisationer som avses i 16 kap. 13 § miljöbalken att överklaga beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan som kan antas medföra en betydande miljöpåverkan på grund av att planområdet får tas i anspråk för vissa typer av verksamheter samt beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan som innebär att ett område inte längre ska omfattas av strandskydd. Högsta domstolen har i sitt avgörande den 11 mars 2020 i NJA 2020 s. 190 fastställt att organisationer som svarar mot kriterierna i 16 kap. 13 § miljöbalken även kan ha rätt att överklaga beslut i områden som inte omfattas av detaljplan med stöd av 13 kap. 8 § plan- och bygglagen.

Enligt domen ska bestämmelserna om miljöorganisationers klagorätt ges en tolkning som innebär att miljöorganisationer har klagorätt i fråga om bygglovsbeslut som aktualiserar hänsynstaganden som mer tydligt är relaterade till miljön- och naturskyddet.

(c) När det gäller punkten 3 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att den allmänhet som uppfyller eventuella kriterier i nationell rätt har rätt att få handlingar och underlåtenheter av personer och myndigheter som strider mot den nationella miljölagstiftningen prövade av domstol eller i administrativ ordning;

Liksom i fråga om tillståndsbeslut finns bestämmelser i miljöbalken och i den förvaltningsrättsliga lagstiftningen som gör det möjligt att överklaga myndighetsbeslut generellt. Det finns alltså möjligheter att få myndigheters beslut som rör miljölagstiftningen prövade av domstol.

Som nämnts har miljöorganisationer en uttrycklig rätt att överklaga sådana tillsynsbeslut som fattas enligt 10 kap. miljöbalken. Enskilda och miljöorganisationer får också i vissa fall väcka talan vid mark- och miljödomstol om skadestånd eller rikta talan mot verksamhetsutövaren och yrka att verksamheten förbjuds (32 kap. 12–14 §§ miljöbalken). Vid brott mot en straffsanktionerad miljöbestämmelse kan en målsägande också föra enskilt åtal enligt 47 kap. rättegångsbalken.

För att säkerställa syftet med miljöbalken (att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö) och föreskrifter som meddelats med stöd av balken ska tillsynsmyndigheterna på eget initiativ eller efter anmälan i nödvändig utsträckning kontrollera hur miljöbalken och föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av balken följs och vidta de åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse (26 kap. 1 § miljöbalken).

Tillsyn av verksamheter som omfattas av miljöbalken bedrivs främst av länsstyrelser och kommuner. Tillsynen innebär att myndigheten kontrollerar att lagarna följs, bedömer om de villkor som en verksamhet som omfattas av tillstånd har är tillräckliga och underlättar för den enskilde att fullgöra sina skyldigheter genom att ge information och liknande. Tillsynsmyndigheten kontrollerar att verksamheten inte innebär en olägenhet för människors hälsa eller miljön. Verksamhetsutövaren har ett ansvar att bedriva egenkontroll, vilket innebär att verksamhetsutövaren fortlöpande ska planera och kontrollera sin verksamhet så att skador och olägenhet för människors hälsa och miljön förebyggs. I tillsynen ingår att kontrollera att egenkontrollen

fungerar. De nationella tillsynsvägledande myndigheterna ansvarar för tillsynsvägledning. Ansvaret delas med länsstyrelserna som ger vägledning till kommunerna i länet. Tillsynsvägledningen ska stödja kommunernas tillsyn så att de kan bedriva en effektiv och likvärdig tillsyn.

Tillsynsmyndigheterna handlar normalt på eget initiativ men vem som helst kan påkalla en granskning av enskildas och myndigheters ageranden genom att t.ex. anmäla en misstänkt överträdelse av en miljöbestämmelse till tillsynsmyndigheterna, polis eller åklagare. En anmälan till tillsynsmyndigheten ska läggas upp som ett ärende och avslutas med någon form av beslut. Se om utvecklingen i rättspraxis av den berörda allmänhetens tillgång till rättslig prövning i avsnitt 30.

(d) När det gäller punkten 4 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att

(i) de förfaranden som avses i punkterna 1–3 erbjuder tillräckliga och effektiva rättsmedel;

(ii) förfarandena i övrigt motsvarar kraven i punkten;

Det tas inte ut några avgifter för att överklaga tillståndsbeslut, beslut om deltagande eller beslut om att lämna ut miljöinformation. Det är heller inget krav på att ha juridiskt ombud för att få tillgång till prövning. Den som överklagar beslutet ansvarar inte heller för motpartens rättegångskostnader. Detsamma gäller i fråga om tillsynsbeslut.

Tillsynsmyndigheterna har möjlighet att utfärda förelägganden och förbud och även förena dessa med vite. Myndigheterna kan även besluta om miljösanktionsavgifter och är skyldiga att anmäla överträdelser av bestämmelser i miljöbalken eller i föreskrifter som har meddelats med stöd av balken till polis- eller åklagarmyndigheten om det finns misstanke om brott.

Domar och beslut i mål hos domstolar och myndigheter ska som huvudregel dokumenteras skriftligt (se t.ex. 17 kap. 7 och 9 §§ rättegångsbalken, 31 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) och 32 § förvaltningslagen). Beslut och domar är tillgängliga för allmänheten enligt bestämmelserna om handlingsoffentlighet i den svenska offentlighetsprincipen. Utöver detta finns bestämmelser om att domar ska hållas tillgängliga på rättskansli, hos aktförvarare etc. när det meddelats (se t.ex. 22 kap. 21 § miljöbalken och 17 kap. 9 § rättegångsbalken).

(e) När det gäller punkten 5 – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att allmänheten informeras om tillgången till rättslig prövning i domstol eller i administrativ ordning.

Enligt svensk rätt ska beslut av domstol eller annan myndighet som kan överklagas alltid innehålla en upplysning om hur beslutet kan överklagas (se exempelvis 33 § förvaltningslagen). Som nämnts ovan är besluten tillgängliga för allmänheten.

29. Hinder som uppstått vid genomförandet av artikel 9

Beskriv eventuella problem med att genomföra artikel 9

Ett beslut om utlämnande av allmän handling som fattats av statsråd eller av regeringen kan enligt grundlagen inte överklagas till domstol (2 kap. 15 § tryckfrihetsförordningen). Sverige har på denna punkt reserverat sig i förhållande till konventionens krav.

Den berörda allmänhetens tillgång till rättslig prövning har utvecklats genom rättspraxis. Praxis på området har blivit mycket omfattande. För enskilda och miljöorganisationer kan det vara svårt att förstå vilka beslut som får överklagas. För att få klarhet i frågan krävs en genomgång av flera rättsfall från Högsta domstolen, Högsta förvaltningsdomstolen och Mark- och miljööverdomstolen. Se närmare om rättspraxis i avsnitt 30.

30. Ytterligare information om den praktiska tillämpningen av artikel 9

Lämna ytterligare information om den praktiska tillämpningen av bestämmelserna om tillgång till rättslig prövning i artikel 9. Finns det t.ex. någon tillgänglig statistik och finns det några stödåtgärder som kan undanröja eller minska ekonomiska och andra hinder för nyttjandet av tillgång till rättslig prövning?

När myndigheter och domstolar handlägger mål och ärenden är den s.k. officialprincipen tillämplig. Principen innebär dels att prövningsmyndigheterna har en skyldighet att se till att varje enskilt ärende blir tillfredsställande utrett, dels att myndigheterna inte är bundna av de omständigheter som förs fram av parterna. Tillämpningen av denna utredningsskyldighet får anses vara en omständighet som bidrar till att allmänhetens behov av att biträdas av juridisk expertis minskar, vilket i sin tur leder till lägre processkostnader för allmänheten.

Den berörda allmänhetens tillgång till rättslig prövning har utvecklats genom rättspraxis. Nedan nämns några exempel på rättspraxis. Exempelen utgör ingen uttömmande sammanställning av relevant rättspraxis på området.

Enskilda har enligt rättspraxis t.ex. getts rätt att överklaga myndigheters beslut att inte ansöka om återkallelse eller omprövning enligt 24 kap. miljöbalken, se t.ex. Mark- och miljööverdomstolens avgörande MÖD 2011:46, där en enskild berörd gavs rätt att överklaga en länsstyrelses beslut att inte begära återkallelse av ett tillstånd för miljöfarlig verksamhet. Mark- och miljööverdomstolen har också gett enskilda rätt att i andra sammanhang överklaga beslut av myndigheter att inte vidta tillsynsåtgärder efter klagomål, se t.ex. MÖD 2000:43 och MÖD 2004:31 där närboende ansågs ha rätt att överklaga en tillsynsmyndighets beslut att inte ingripa mot miljöfarlig verksamhet.

Miljöorganisationer har i rättspraxis fått rätt att överklaga även andra beslut än sådana som uttryckligen anges i 16 kap. 13 § miljöbalken, bl.a. andra tillsynsbeslut enligt miljöbalken än sådana som beslutats enligt 10 kap. Detta med motiveringen att beslut om tillsyn inte uttryckligen är undantagna i 16 kap. 13 § miljöbalken och med hänvisning till artikel 9.3 i Århuskonventionen samt Sveriges unionsrättsliga förpliktelser. Domstolarna har även gjort en vidsträckt tolkning av uttrycket beslut om tillstånd eller dispens (MÖD 2012:47, MÖD 2012:48, MÖD 2013:6, MÖD 2014:30, Mark- och miljööverdomstolens dom den 18 mars 2014 i mål nr M 11609–13 och MÖD 2015:17).

Även miljöorganisationers rätt att överklaga myndighetsbeslut enligt den övriga förvaltningsrättsliga miljölagstiftningen har utvecklats i praxis.

Högsta förvaltningsdomstolen har vidare gett en miljöorganisation som uppfyllde kriterierna i 16 kap. 13 § miljöbalken rätt att överklaga Skogsstyrelsens beslut att ge tillstånd till avverkning i fjällnära skog, med hänvisning bl.a. till att beslut om tillstånd till avverkning i fjällnära skog omfattas av artikel 9.3 i Århuskonventionen (HFD 2014 ref. 8). Denna praxis har bekräftats av Förvaltningsrätten i Härnösand (mål nr 3867-15 och 3869-15).

En länsstyrelses beslut om tillstånd till ingrepp i en fornlämning enligt kulturmiljölagen (1988:950) har ansetts omfattas av artikel 9.3. En naturvårdsförening som uppfyllde kraven i 16 kap. 13 § miljöbalken ansågs därför ha rätt att överklaga beslutet (Kammarrätten i Göteborgs dom i mål nr 1186-16). Domen överklagades till Högsta förvaltningsdomstolen som inte meddelade prövningstillstånd (mål nr 3951-16).

Högsta förvaltningsdomstolen ansåg i HFD 2020 ref. 12 att det inte ur skogsvårdslagen (1979:429) kunde härledas något krav på att vidta en viss åtgärd vid en avverkningsanmälan varför ställningstagandena i den aktuella vägledningen inte omfattades av Århuskonventionen.

I Mark- och miljööverdomstolens dom MÖD 2020:45 hade en avverkningsåtgärd anmälts till ett samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Mark- och miljööverdomstolen fann att Skogsstyrelsen fick vidta de åtgärder som behövdes för att begränsa eller motverka skada på naturmiljön enligt miljöbalken. Århuskonventionen var därför tillämplig och miljöorganisationen tillerkändes klagorätt.

Miljöorganisationer har enligt praxis, se bl.a. mål nr M 11609-13, tillerkänts klagorätt avseende så kallade nollbeslut.

I mål nr M 2080-20 var frågan om två föreningar hade rätt att överklaga Energimarknadsinspektionens beslut om nätkoncession för en luftledning om 130 kilovolt spänning. Ellagen (1997:857) medgav inte klagorätt för denna typ av ledningar. Mark- och miljööverdomstolen fann dock att det i målet aktualiserades frågor som var direkt relaterade till miljön och omfattade en bedömning av åtgärdens påverkan på miljön. Beslutet utgjorde därför ett sådant beslut som en miljöorganisation kunde klaga på.

31. Webbadresser som är relevanta för att genomföra artikel 9

Ange eventuella relevanta webbadresser.

–

32. Artiklarna 10–22 ska inte genomföras nationellt

–

33. Allmänna kommentarer om konventionens syfte

Om det är lämpligt, ange hur genomförandet av konventionen bidrar till skyddet av nuvarande och kommande generationers rätt att leva i en miljö som är förenlig med vars och ens hälsa och välbefinnande.

Genomförandet av Århuskonventionen garanterar att allmänheten får tillgång till information, rätt att delta i beslutsprocesser som rör miljön och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor. Sverige har i fråga om öppenhet gentemot allmänheten en lång tradition av ett väl fungerande regelverk med

samma syfte som konventionen och positiva erfarenheter av tillämpningen av detta. Allmänhetens rätt att ta del av information hos myndigheter bidrar till ett gott samarbete mellan beslutsfattare och allmänheten samt till ett ökat kunskapsutbyte.

34. Artikel 6 bis och bilaga I bis, Allmänhetens deltagande i beslut om huruvida genetiskt modifierade organismer ska få sättas ut avsiktligt i miljön eller släppas ut på marknaden

Ange lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder som genomför bestämmelserna i artikel 6 bis om allmänhetens deltagande i beslut om huruvida genetiskt modifierade organismer (GMO) avsiktligt ska få sättas ut i miljön eller släppas ut på marknaden. Beskriv särskilt:

(a) När det gäller punkten 1 i artikel 6 bis och:

(i) punkten 1 i bilaga I bis, regelverk som ska säkerställa effektiv information och allmänhetens deltagande i fråga om för beslut som omfattas av bestämmelserna i artikel 6 bis;

Enligt 13 kap. 12 § miljöbalken krävs tillstånd för att avsiktligt sätta ut GMO i miljön och för att släppa ut en produkt som innehåller eller består av sådana organismer på marknaden. Ansökan om tillstånd ska göras hos den tillsynsmyndighet som är ansvarig på tillsynsområdet. Den myndigheten prövar också frågor om tillstånd. Vilken myndighet som är ansvarig beror på vilken organism och användning det handlar om.

I förordningen (2002:1086) om utsättning av genetiskt modifierade organismer i miljön finns bestämmelser om allmänhetens deltagande i tillståndsprövningen. Enligt bestämmelserna ska tillsynsmyndigheten innan den beslutar i en tillståndsfråga om avsiktlig utsättning ge allmänheten och andra intresserade tillfälle att yttra sig. Tillsynsmyndigheten ska också fastställa rutiner för ett sådant samrådsförfarande. Rutinerna ska innebära att intresserade ges skälig tid att lämna synpunkter (2 kap. 10 §). Förordningen innehåller också bestämmelser om information till allmänheten (4 kap. 5 §). Jordbruksverket ger på sin webbplats alla intresserade tillfälle att lämna synpunkter på sammanfattningar av ansökningar om fältförsök innan beslut fattas.

Gentekniknämnden har i uppgift att följa den nationella och internationella utvecklingen på genteknikområdet, bevaka etiska frågor och genom rådgivande verksamhet främja en etisk försvarbar och säker användning av gentekniken så att människors och djurs hälsa och miljön skyddas. Nämnden har även till uppgift att sprida kunskap om den gentekniska utvecklingen och

har en webbportal med information om genteknik och regelverket på området (www.genteknik.se).

(ii) punkten 2 i bilaga I bis, undantagen i regelverket i fråga om förfarandet för allmänhetens deltagande i bilaga I bis och kriterierna för sådana eventuella undantag

(iii) punkten 3 i bilaga I bis, åtgärder som har vidtagits för att på ett lämpligt, snabbt och effektivt sätt göra eventuella sammanfattningar av anmälningar och utvärderingsrapporter om avsiktlig utsättning av GMO eller utsläppande av GMO på marknaden tillgängliga för allmänheten

(iv) punkten 4 i bilaga I bis, åtgärder som vidtagits för att säkerställa att uppgifter som anges i punkten inte omfattas av sekretess

(v) punkten 5 i bilaga I bis, – åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att beslutsprocessen är öppen och att allmänheten har tillgång till information om beslutsprocessen, t.ex.

a. eventuella beslutstyper

b. ansvarig beslutsmyndighet

c. vilka förfaranden för allmänhetens deltagande som har fastställts i enlighet med punkten 1 i bilaga I bis

d. information om från vilken myndighet relevant information kan erhållas

e. information om vilken myndighet synpunkter kan lämnas till och tidsramarna för att lämna synpunkter

(vi) punkten 6 i bilaga I bis, åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att de åtgärder som införts för att genomföra punkten 1 i bilaga I bis gör det möjligt för allmänheten att, på ett lämpligt sätt, lämna kommentarer, information, analyser eller åsikter som den anser kan vara relevanta i fråga om den föreslagna avsiktliga utsättningen av GMO i miljön eller utsläppandet av GMO på marknaden

(vii) punkten 7 i bilaga I bis, åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att hänsyn tas till resultatet av de förfaranden för allmänhetens deltagande som anordnats enligt punkten 1 i bilaga I bis;

(viii) punkten 8 i bilaga I bis, åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att besluten som omfattas av bestämmelserna i bilaga I bis och som fattas av offentliga myndigheter görs tillgängliga för allmänheten tillsammans med de skäl och överväganden som utgör grund för besluten

—

(b) När det gäller punkten 2 i artikel 6 bis, hur krav som ställs i enlighet med bestämmelserna i bilaga I bis kompletterar och stöder det nationella ramverket för biosäkerhet samt överensstämmer med målen för Cartagena-protokollet om biosäkerhet till konventionen om biologisk mångfald

—

35. Hinder som uppstått vid genomförandet av artikel 6 bis och bilaga I bis

Beskriv eventuella problem med att genomföra artikel 6 bis och bilaga I bis

—

36. Ytterligare information om den praktiska tillämpningen av artikel 6 bis och bilaga I bis

Lämna ytterligare information om den praktiska tillämpningen av bestämmelserna i artikel 6 bis om allmänhetens deltagande i beslut om avsiktlig utsättning av genetiskt modifierade organismer i miljön och om utsläppande av genetiskt modifierade organismer på marknaden, finns det t.ex. statistik eller annan information om allmänhetens deltagande i sådana beslut eller om sådana beslut som avses i punkten 2 i bilaga I bis och som kan undantas från bestämmelserna om allmänhetens deltagande.

—

37. Webbadresser som är relevanta för att genomföra artikel 6 bis och bilaga I bis

Ange eventuella relevanta webbadresser, t.ex. webbadresser med register över beslut och utsläpp som rör genetiskt modifierade organismer.

—

38. Uppföljning när det gäller efterlevnadsfrågor

Om det senaste partsmötet, med anledning av en rapport och eventuella rekommendationer från efterlevnadskommittén, beslutade om åtgärder för parten (här Sverige) ange (a) vilka åtgärder som beslutades och (b) vilka åtgärder Sverige har vidtagit för att genomföra dessa åtgärder i syfte att säkerställa att konventionen följs. Inkludera referenser till respektive del.

Frågan är inte aktuell eftersom partsmötet aldrig har haft att ta ställning till något beslut från efterlevnadskommittén om Sveriges genomförande av konventionen.

39. Remissynpunkter och bemötandet av dem

39.1 Remissynpunkter

Majoriteten av de som har svarat på remissen har varit positiva till förslaget.

Några remissinstanser, såsom Kammarkollegiet, Mark- och miljööverdomstolen (MÖD), Uppsala universitet, Juridiska fakulteten, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Jägarnas Riksförbund,

Lantbrukarnas riksförbund (LRF) och Svenska Naturskyddsföreningen (SNF) har framfört kritik mot Sveriges genomförande av konventionen. De har sammanfattningsvis anfört följande.

39.1.1 Miljöorganisationers rätt att överklaga beslut om miljön

39.1.1.1 Generella synpunkter

Utvecklingen i rättspraxis av miljöorganisationers rätt att överklaga bör kodifieras. Praxisutvecklingen kan inte anses utgöra åtgärder som Sverige har vidtagit för att genomföra konventionen. (*MÖD och SNF*)

Det kan övervägas om det finns behov av att kodifiera viss rättspraxis för att till fullo leva upp till konventionens krav. (*Umeå tingsrätt, Mark- och miljödomstolen*)

Det saknas en allmängiltig bestämmelse som gör det möjligt för miljöorganisationer att utmana tillsynsbeslut och andra ställningstaganden av myndigheter med miljöanknytning. Som under föregående period har den svenska rättsutvecklingen skett i domstolarna. Den övergripande utvecklingen är att miljöorganisationer med stöd av en konventionskonform tolkning och med hänvisning till EU-rätten tillerkänts klagorätt på fler områden. I korthet har kriterierna för vilka organisationer som har klagorätt också tolkats på ett sätt som innebär att även organisationer med få medlemmar och organisationer vars ändamål är att skydda kulturmiljöintressen omfattas av den mer vidsträckta klagorätten. Denna utveckling mot en mer vidsträckt klagorätt för organisationer speglas i rättspraxis från Högsta domstolen (HD), Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) och Mark- och miljööverdomstolen (MÖD). Emellertid kom under 2020 ett avgörande från HFD som kan tolkas gå i en annan riktning (HFD 2020 ref. 12 Vägledningsmålet). Genomförandet av artikel 9 i svenska domstolar svarar till största del tydligt mot EU-domstolens rättspraxis, men att det i fråga om klagorätten i frågor som rör skogen finns en spretighet och vissa frågetecken kring genomförandet av artikel 9.3. (*Uppsala universitet, Juridiska fakulteten*)

Det finns inte ett enda exempel i rapporten på hur miljöorganisationer med ett markägarperspektiv har främjats. (*Sveriges Jordägareförbund*)

39.1.1.2 Vilka miljöorganisationer ska ha rätt att överklaga beslut om miljön

Kraven som ställs på en organisation för att den ska kunna överklaga beslut är allt för lågt ställda. Begreppet ”Miljöorganisation” är oerhört otydligt vilket lett till en oklar rättssituation. Löst sammansatta Facebookgrupper eller andra odefinierade sammanslutningar av människor bör inte klassificeras som miljöorganisationer. (*Jägarnas Riksförbund, LRF*)

Det är angeläget att de föreningar som varit aktiva tidigt i processen är de som fortsatt har rätt att överklaga beslutet längre fram. Det ska inte vara möjligt för en organisation att sent i beslutprocessen komma in med synpunkter och på så sätt oförutsägbart försena och förhala processer. Ett förtydligande vore önskvärt. (*SKR, Småföretagarnas Riksförbund*)

Det behövs ett förtydligande vad som avses med ”hänsynstagande som mer tydligt är relaterade till miljö- och naturskydd” i Högsta domstolens avgörande den 11 mars 2020 i NJA 2020 s. 190, som fastställer att organisationer som svarar mot kriterierna i 16 kap. 13 § miljöbalken även kan ha rätt att överklaga beslut om bygglov i områden som inte omfattas av detaljplan. (*SKR*)

Det behövs förtydliganden av vilka organisationer som har rätt att överklaga ett beslut samt rätt att överklaga vissa bygglov. (*Småföretagarnas Riksförbund*)

Kravet i 16 kap. 13 § p. 3 miljöbalken på att en organisation ska ha varit aktiv ”i Sverige” torde strida mot ickediskrimineringskravet i artikel 3.9 i konventionen. (*Uppsala universitet, Juridiska fakulteten*)

Det är beklagligt att regeringen valde att inte ändra 16 kap. 13 § miljöbalken enligt det förslag som fanns i promemorian Miljöbedömning, Ds 2016:25. Regeringen framförde i promemorian Miljöbedömningar att det kan ifrågasättas om kriteriet att verksamhet ska ha bedrivits i Sverige är förenligt med konventionens diskrimineringsförbud och därför föreslagit att det bör tas bort. (*SNF*)

Kriteriet om att en icke-statlig organisation ska ha varit verksam i tre år för att tillerkännas talerätt strider mot Århuskonventionens mål att göra domstolsprövningen lättillgänglig. Regeringen bör förtydliga att en icke-statlig miljöorganisation inte ska behöva ägna sig åt fler projekt än ett för att tillerkännas talerätt. (*advokat Giedre Jirvell*)

39.1.1.3 Miljöorganisationers rätt att överklaga enligt miljöbalken

Utformningen av 16 kap. 13 § miljöbalken strider mot Århuskonventionen eftersom endast mål om tillstånd, godkännande, dispens eller mål om tillsyn enligt 10 kap. miljöbalken får överklagas av miljöorganisationer.

Domstolarna i Sverige har under det senaste decenniet genom praxis utvidgat klagorätten för miljöorganisationer för att Sverige ska uppfylla de krav som ställs i Århuskonventionen. Praxis på området har blivit mycket omfattande och är idag svåröverskådlig. För enskilda och miljöorganisationer är det svårt att förstå vilka beslut som får överklagas. För att få klarhet i frågan krävs en genomgång av den stora mängd rättsfall från Högsta domstolen, Högsta förvaltningsdomstolen och Mark- och miljööverdomstolen. Denna svåröverskådlighet harmonierar inte med Århuskonventionens intentioner. Det bör övervägas att kodifiera praxis. (MÖD)

Den kategoriska begränsning som görs beträffande miljöorganisationers tillgång till rättslig prövning av beslut i försvarsfrågor är inte i överensstämmelse med Århuskonventionen. (SNF)

Det svenska genomförandet i 16 kap. 13 § 2 stycket miljöbalken är inte förenligt med konventionen. Det svenska genomförandet erbjuder inte en bedömning i det enskilda fallet så som artikel 6.1.c kräver utan är ett generellt förbud. Därutöver tar det svenska genomförandet inte sikte på deltagandet i den process som föreskrivs i artikel 6.1.c utan tar sikte på överklagandet av beslutet som processen utmynnar i. (SNF)

Rapporten borde även belysa situationen för den andra parten i en överklagandeprocess. Dessa parter har inte alltid kunskapen, resurserna eller tiden att medverka i en rättsprocess vilket gör att de påverkas mycket negativt av en sådan process som följer av att talerätten används. (Sveriges Jordägareförbund)

39.1.1.4 Miljöorganisationers rätt att överklaga enligt annan lagstiftning

Att lagstiftningen inte anpassats efter praxis skapar problem även för andra aktörer. För beslut som berör en större krets än sökanden och där överklagandetiden utgår från delfående av beslutet finns en risk att tidpunkten för laga kraft förblir oklar under en längre tid. Genom att utöka tillämpningsområdet för 16 kap. 13 § miljöbalken, istället för att tillämpa de

allmänna reglerna i förvaltningslagen, skulle sådana situationer undvikas. (SNF)

Århuskonventionens krav är inte korrekt genomförda i plan- och bygglagstiftningen. Möjligheten att överklaga planer är villkorad på ett sätt som inte överensstämmer med konventionen. Regeringen har i prop. 2020/21:174, Genomförandet av MKB-direktivet i plan- och bygglagen, lämnat förslag till riksdagen om ändring av 13 kap. 12 § plan- och bygglagen. Föreslagna förändringarna ger intryck av att miljöorganisationers rätt att klaga är mer begränsad än den praxis som finns gällande tolkningen av plan- och bygglagen i ljuset av artikel 9.3 i Århuskonventionen. Diskrepansen mellan vilka beslut som enligt lagstiftningens ordalydelse kan överklagas av en miljöorganisation och vilka beslut som enligt praxis faktiskt kan överklagas av en miljöorganisation innebär ett bristande genomförande av konventionen. (SNF)

Det finns ingen möjlighet för miljöorganisationer att överklaga beslut och underlåtenheter med anledning av underrättelser om avverkning enligt skogsvårdslagen. (SNF)

Det ifrågasättes att det måste finnas en plikt att agera för att en handling eller underlåtenhet ska omfattas av artikel 9.3 Århuskonventionen. (SNF)

HFD och MÖD gör olika bedömningar i fråga om Århuskonventionens tillämplighet och kommer till olika slut i mål som båda rör underlåtenhet att vidta skyddsåtgärder i anledning av en avverkningsanmälan enligt skogsvårdslagen. Såsom rättsläget nu ser ut, är klagorätten i förhållande till Skogsstyrelsens ställningstaganden i anledning av en avverkningsanmälan beroende av om samråd hålls i ärendet. Riktigheten och ändamålsenligheten i denna ordning ifrågasätts. Sedd i ett större perspektiv kan spretigheten ses som en problematisk konsekvens av avsaknaden av en generell bestämmelse avseende den berörda allmänhetens möjligheter att överklaga miljöbeslut. (Uppsala universitet, Juridiska fakultetsnämnden)

Mål enligt plan- och bygglagen (2010:900) som har betydande miljöpåverkan får endast överklagas av de enskilda sakägare och miljöorganisationer som har yttrat sig under samrådsprocessen. Av EU-domstolens avgörande C-826/18 LB kan sannolikt dras slutsatsen att ett sådant förfarande inte överensstämmer med Århuskonventionen. I det fall en detaljplan omfattas

av artikel 6 skulle således den svenska lagstiftningen strida mot konventionen. (*MÖD, Uppsala universitet, Juridiska fakultetsnämnden*)

Nyligen avgjorda C-473/19 Skydda skogen är av betydelse för genomförandet av artikel 9. Avgörandet betonar vikten av transparens och möjligheter för den berörda allmänheten att komma till tals. (*Uppsala universitet, Juridiska fakultetsnämnden*)

39.1.2 Allmänhetens deltagande

Den nationella planen för omprövning av vattenkraft (NAP) innebär en möjlig brist avseende genomförandet av Århuskonventionen i förhållande till omprövningar. Det finns en risk att rådande ordning, där samtliga NAP-omprövningar undantas från ett obligatoriskt krav på miljöbedömning enligt 6 kap. miljöbalken, kan visa sig vara oförenlig med Århuskonventionen. (*Kammarkollegiet*)

Utredningen SOU 2020:73 *Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen* remitterades inte till lokala markägarföreningar eller minoritetsorganisationer för tordedalingar med flera trots att den innehöll förslag om omfattande inlösen av mark som måste antas innebära betydande påverkan på lokalsamhälle och konsekvenser för nationella minoriteter. (*Kiruna kommun*)

I arbetet med nationellt skogsprogram har också regionala skogsprogram med delfinansiering genom Skogsstyrelsen startats i de flesta län. I det regionala skogsprogrammet i Södermanland som Regionen, Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen driver gemensamt, ingår drygt 20 olika representanter för allmänheten genom olika organisationer i en referensgrupp. En handlingsplan för ytterligare aktiviteter där allmänheten kan delta är under framtagande. (*Länsstyrelsen Södermanland*)

39.1.3 Tillgång till miljöinformation

Uppgifterna i avverkningsanmälningar utgör personuppgifter i personuppgiftslagens mening som innebär en kränkning av enskilda skogsägares personliga integritet. (*LRF*)

Medborgarna har fortfarande inte en grundlagsskyddad rätt att få en kopia av allmänna handlingar i digital form utan är hänvisade till papperskopior eller avskrifter. Regeringen bör ta fram förslag för att säkerställa en modern

anpassning av det som är en grundläggande medborgerlig rättighet till IT-samhället. (*Tidningsutgivarna, Journalistförbundet*)

Myndigheternas avgiftsuttag vid digitalt utlämnande av allmänna handlingar bör regleras. Utlämnandet bör vara avgiftsfritt eller i varje fall betydligt lägre, högst en krona, från och med den elfte filen. Begreppet ”fil” behöver förtydligas. (*Tidningsutgivarna*)

Ett beslut om utlämnande av allmänna handlingar som fattas av statsråd eller regeringen kan inte överklagas till domstol. Detta är en allvarlig brist i den svenska offentlighetslagstiftningen. (*Journalistförbundet*)

Miljöinformation är idag utspridd på ett stort antal myndigheter och webbsidor, vilket innebär att det är svårt för allmänheten att skapa sig en överblick över vilken miljöinformation som finns tillgänglig och hur olika informationsmängder relaterar till varandra. (*Skogsstyrelsen*)

När det gäller tillgång till miljöinformation så utgör vid sidan av format på elektroniska dokument (dataformat) även beskrivande information (metadata) och metadataprofiler/standarder en utmaning, såväl för de som tillgängliggör miljöinformation som för de som konsumerar den. (*Sveriges Lantbruksuniversitet*)

Ändringar i tryckfrihetsförordningen och förvaltningslagen har tillsammans i praktiken inneburit att myndigheter ofta, utifrån en försiktighetsprincip, har kommit att avstå från att lämna ut (eller sprida) uppgifter/handlingar digitalt utom i de fall då ett digitalt utlämnande (resp. digital spridning) är explicit reglerat i saklagstiftning. Om man vill åstadkomma att såväl allmänhetens intressen som den enskildes intresse tillgodoses, visar erfarenheterna att den digitala förvaltningen och miljöinformationshanteringen behöver stärkas utifrån (”Digital-by-default-principen”) och där miljöinformation hanteras som strukturerade uppgifter där sekretessbelagda uppgifter lätt kan särskiljas snarare än som låsta elektroniska dokument. (*Naturvårdsverket*)

Definitionen av begreppet miljöinformation återfinns bara i Lag (2005:181) om miljöinformation hos vissa enskilda organ. Detta har fått till följd att det saknas en bred förvaltningsgemensam förståelse för vad som utgör miljöinformation, vilka myndigheter och andra aktörer som hanterar miljöinformation, kraven på dess hantering och hur miljöinformation

förhåller sig till andra ”informationsspecificeringar” såsom geodata och grunddata. (*Naturvårdsverket*)

I transitionen mot en digitalt samverkande offentlig förvaltning har det visat sig att den svenska förordningen om digitalt inhämtande av uppgifter från företag (2018:1264) inte alltid är tillräcklig som stöd för samordning av inhämtande av uppgifter från företag vilket gör det utmanande för de berörda förvaltningsmyndigheterna att efterleva ”Once-Only-principen”. Ett förstärkt stöd skulle t.ex. göra det lättare att åstadkomma ett samlat digitalt kundmöte med företag inom ramen för Sveriges realisering av EU-förordningen om en digital ingång (SDG-förordningen). (*Naturvårdsverket*)

I rapportens avsnitt 9 saknas statistik över antal förfrågningar m.m. (*Länsstyrelsen Södermanland*)

Länsstyrelserna har de senaste åren på regeringens uppdrag ökat arbetet med inventering och dokumentation av marina naturvärden. Länsstyrelsen i Södermanland har nu efter flera års inventering av kustnära vattenmiljöer längs länets Östersjökust ett stort material som skulle behöva tillkännages för att allmänheten, vatten- och fiskerättsägare samt myndigheter skulle kunna få kännedom om dessa naturvärden och anpassa sin verksamhet efter dem. Försvarmakten har dock inte medgett spridningstillstånd för inventeringsunderlaget. Detta minskar allmänhetens tillgång till viktig ny information om Östersjöns naturvärden och försvårar myndighetens arbete med kommunikation av underlag i tillstånds- och anmälningsärenden enligt miljöbalken. (*Länsstyrelsen Södermanland*)

Det är inte möjligt att söka fram själva domen i databasen Miljöboken, utan den måste beställas från domstolen. Detta begränsar möjligheterna att ta ut relevant information från databasen. (*Länsstyrelsen Jämtland*)

39.1.4 Övriga synpunkter

Regeringen bör inte rapportera forskning genomförd inom ramen för viltvårdsfonden som något som uppfyller Århuskonventionen. (*Jägarnas Riksförbund*)

Regeringen hänvisar till Viltdata och det allmänna uppdraget som Svenska Jägareförbundet innehar. I och med den nya förordningen är det osäkert hur

statistik av avskjutning av vilt kommer föras framöver, varför denna hänvisning bör tas bort. (*Jägarnas Riksförbund*)

Det efterlyses en öppen politisk diskussion om den nuvarande tillämpningen av Århuskonventionen i Sverige. Den nuvarande tillämpningen i Sverige har inte tillkommit i demokratisk ordning och medför stora problem med rättskraft för beslut och tillstånd. Den försvagar viktiga demokratiska institutioner och funktioner samt individens äganderätt och rättssäkerhet. (*LRF*)

En belysning av det kommunala perspektivet i rapporten skulle kunna göras genom att lyfta fram hur landets kommuner mer konkret bidrar till intentionerna i Århuskonventionen. (*Malmö Stad*)

Ett antal remissinstanser har lämnat förslag på tillägg till rapporten för att bl.a. synliggöra hur de bidrar till Sveriges genomförande av Århuskonventionen samt hur ansvarsfördelningen mellan olika myndigheter ser ut.

39.2 Bemötande av synpunkterna

De synpunkter som förts fram övervägs av regeringen.

Regeringen har i samband med tidigare utvidgning av miljöorganisationers klagorätt konstaterat att det kan finnas anledning att göra ytterligare överväganden om miljöorganisationers klagorätt i syfte att förbättra genomförandet av Århuskonventionen och att man avser att återkomma i denna fråga (prop. 2009/10:184 s. 69).

Av EU-domstolens dom i målet *Stichting Varkens in Nood m.fl., C-826/18*, EU:C:2021:7, följer att artikel 9.2 hindrar att parterna till konventionen föreskriver att ett överklagande till domstol, som inges av en icke-statlig organisation som tillhör den ”berörda allmänheten”, endast kan tas upp till prövning om organisationen har deltagit i ett förfarande för att förbereda det överklagade beslutet. Det gäller enligt domstolen även om villkoret inte är tillämpligt när organisationen inte rimligen kan klandras för att inte ha deltagit i detta förfarande. I plan- och bygglagen finns ett s.k. aktivitetskrav som i vissa avseenden liknar de bestämmelser som prövades av EU-domstolen. Kravet i plan- och bygglagen innebär att ett beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan eller områdesbestämmelser får överklagas endast

av den som före utgången av den s.k. granskningstiden skriftligen har framfört synpunkter som inte har blivit tillgodosedda (se 13 kap. 11 §). Mot bakgrund av EU-domstolens avgörande pågår en översyn inom Regeringskansliet för att överväga om det finns skäl att ta bort detta aktivitetskrav.

Myndigheter och domstolar avgör i varje enskilt fall om ett överklagande ska tas upp till prövning.

Alla som vill lämna ett yttrande över Skogsutredningens betänkande är välkomna att göra det, dvs. även intressenter som inte står med på remisslistan och allmänhet. Alla yttranden kommer att diarieföras i ärendet och ingå i det samlade remissutfallet.

När det gäller synpunkten om att man inte kommer åt domar direkt i Miljöboken, så har denna fråga beretts och ärendet avslutades 2017 utan att ge direktåtkomst för andra myndigheter. Direktåtkomst övervägdes i samband med genomförandet av GDPR.

När det gäller synpunkten om tillgängliggörandet av marina naturvärden i Östersjön så har parterna enligt Århuskonventionen artikel 5.10, jfr. artikel 4.4 rätt att vägra att lämna ut viss miljöinformation om utlämnandet skulle få negativa följder för det nationella försvaret.

Vad gäller påtalandet från en remissinstans om att det enligt svensk rätt inte är möjligt att vid domstol föra talan mot regeringens eller ett statsråds beslut i fråga om utlämnande av allmän handling, så gjorde Sverige i samband med ratifikationen av konventionen en reservation beträffande artikel 9.1 avseende det.

Ett antal remissinstanser har föreslagit tillägg till rapporten för att synliggöra hur de bidrar till att Sverige efterlever konventionen. Eftersom det finns en gräns för hur lång rapporten får vara är det inte möjligt att ta in alla förslagen i rapporten. Vissa exempel har lagts till mot bakgrund av inkomna förslag.